EŞİTLİK VE BENZERLİK İŞLEVLİ SÖZDİZİMSEL YAPILAR

Kıymet DÜZGÜN

(Yüksek Lisans Tezi)

Eskişehir, 2020

EŞİTLİK VE BENZERLİK İŞLEVLİ SÖZDİZİMSEL YAPILAR

Kıymet DÜZGÜN

T.C.
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Türk Dili Bilim Dalı
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eskişehir, 2020

T.C.

ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Kıymet DÜZGÜN tarafından hazırlanan "Eşitlik ve Benzerlik İşlevli Sözdizimsel Yapılar" başlıklı bu çalışma …/…/2020 tarihinde Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddesi uyarınca yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan Doç. Dr. Dilek ERENOĞLU ATAİZİ

Üye Prof. Dr. Erdoğan BOZ

(Danışman)

Üye Dr. Öğr. Üye. Serdar KARAOĞLU

ONAY

Prof. Dr. Mesut ERŞAN

Enstitü Müdürü

…/…/2020

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin/projenin Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi hükümlerine göre hazırlandığını; bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmanın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla taranmasını kabul ettiğimi ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim. Yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması halinde ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Kıymet DÜZGÜN

ÖZET

EŞİTLİK VE BENZERLİK İŞLEVLİ SÖZDİZİMSEL YAPILAR

DÜZGÜN, Kıymet

Yüksek Lisans, 2020

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Türk Dili Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Erdoğan BOZ

Eşitlik derecesi; kavramların karşılaştırılıp eşit ölçüde gösterilmesi ya da kavramların, nesnelerde veya kişilerde eşit ölçüde bulunduğunu ifade etmek için başvurulan karşılaştırma metodu olarak ifade edilebilir. Benzerlik ise başka bir şeyle ortak niteliklerin bulunması veya görünüş ve yapı bakımından bir başkasına benzemek, yerini tutabilmek olarak tanımlanabilir.

Bu çalışmada Türkiye Türkçesinde eşitlik ve benzerlik işlevli sözdizimsel yapılar incelenmiştir. Bunun için çeşitli dilbilgisi kitapları ile dilbilgisi ve dilbilim sözlükleri taranmıştır. Elde edilen verilerden bu işlevleri karşılayan sözdizimsel yapılar belirlenmiş ve belirlenen yapılar kendi içinde sınıflandırılmıştır.

Eşitlik ve benzerlik işlevli sözdizimsel yapıların bağlam içi kullanımlarını tespit etmek için de çok sayıda farklı alan ve türden metinler içeren oldukça geniş kapsamlı bir derlem olan Türkçe Ulusal Derlem (TUD) kullanılmıştır.

Teori bölümünde tasnif edilmiş olan eşitlik ve benzerlik işlevli sözdizimsel yapılar, TUD'da taranmış ve derlemin sıraladığı bulgular dikkatle incelenerek söz konusu yapıların kullanım sıklıkları tespit edilerek yeteri kadar metin çalışmaya dâhil edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: *eşitlik, benzerlik, sözdizim, sözdizimsel işlev, Türkiye Türkçesi.*

ABSTRACT

SYNTACTIC STRUCTURES WİTH EQUALITY AND SIMILARITY FUNCTİONS

DÜZGÜN, Kıymet

Master Degree, 2020

Department of Turkish Language and Literature

Field of Turkish Language

Adviser: Prof. Dr. Erdoğan BOZ

The degree of equality; It can be expressed as a comparison method to compare and show concepts equally or to show that concepts exist equally in objects or people. Similarity can be defined as having common qualities with something else, or being similar to others in terms of appearance and structure.

This study Turkish in Turkey, equality and similarities in the way syntactic structures were examined. For this, various grammar books and grammar and linguistics dictionaries were scanned. Syntactic structures that meet these functions were determined from the obtained data and the determined structures were classified within themselves.

The Turkish National Corpus (TUD), which is a very comprehensive compilation containing many different fields and types of texts, was also used to determine the contextual uses of syntactic structures with equality and similarity functions.

Syntactic structures with equality and similarity functions, classified in the theory section, have been scanned in TUD and the findings listed in the collection have been carefully examined, and the frequency of use of these structures has been determined and enough text has been included in the study.

Key words: *equality, similarity, syntax, syntactic function, Turkey Turkish.*

İÇİNDEKİLER

ÖZET v
ABSTRACT vi
TABLOLAR LİSTESİ x
KISALTMALAR ve İŞARETLER LİSTESİ xi
ÖN SÖZ xii
GİRİŞ 1

1.BÖLÜM
EŞİTLİK VE BENZERLİK

1.1. EŞİTLİK VE BENZERLİK NEDİR? 2
1.2. FARKLI ALANLARDA EŞİTLİK VE BENZERLİK 2
1.2.1. Dilbilimde Eşitlik ve Benzerlik 2
1.2.2. Felsefede Eşitlik ve Benzerlik 3
1.2.3. Sosyolojide Eşitlik ve Benzerlik 5
1.2.4. Hukukta Eşitlik ve Benzerlik 7
1.2.5. Mantık ve Matematikte Eşitlik ve Benzerlik 8

2.BÖLÜM
EŞİTLİK VE BENZERLİK İŞLEVLİ
SÖZDİZİMSEL YAPILAR

2.1. Bağlaçlar ile Kurulan Eşitlik ve Benzerlik İşlevli Sözdizimsel Yapılar 9
2.1.1. Eşitlik İşlevli Bağlaçlar ile Kurulan Sözdizimsel Yapılar 9
2.1.2. Benzerlik İşlevli Bağlaçlar ile Kurulan Sözdizimsel Yapılar 17
2.2. İlgeçler ve İlgeç Öbekleri ile Kurulan Eşitlik ve Benzerlik İşlevli Sözdizimsel Yapılar 20
2.2.1. Eşitlik İşlevli İlgeçler ve İlgeç Öbekleri ile Kurulan Sözdizimsel Yapılar .. 20
2.2.2. Benzerlik İşlevli İlgeçler ve İlgeç Öbekleri ile Kurulan Sözdizimsel Yapılar 21

2.3. Ulaç Öbekleri ile Kurulan Benzerlik İşlevli Sözdizimsel Yapılar 28
2.4. Eşitlik ve Benzerlik İşlevli Sözdizimsel Yapıların Tümce Ögelerindeki Görünümü 32
2.4.1. Eşitlik ve Benzerlik İşlevli Sözdizimsel Yapıların Özne Olarak Kullanımı 32
2.4.2. Eşitlik ve Benzerlik İşlevli Sözdizimsel Yapıların Nesne Olarak Kullanımı 32
2.4.3. Eşitlik ve Benzerlik İşlevli Sözdizimsel Yapıların Belirteç Tümleci Olarak Kullanımı 32
2.4.4. Eşitlik ve Benzerlik İşlevli Sözdizimsel Yapıların Yüklem Olarak Kullanımı 32

3.BÖLÜM

EŞİTLİK VE BENZERLİK İŞLEVLİ SÖZDİZİMSEL YAPI ÖRNEKLERİ

3.1. Eşitlik İşlevli Sözdizimsel Yapılar 33
3.1.1. Eşitlik İşlevli Bağlaçlar ile Kurulan Sözdizimsel Yapılara Örnekler 33
3.1.1.1. … dA 33
3.1.1.2. … dA … dA … dA 34
3.1.1.3. gerek … gerek(se) / gerekse de … 35
3.1.1.4. ha … ha … 35
3.1.1.5. hem … hem(de) … 36
3.1.1.6. her ne kadar … -sA / (i)sA (dA) … 37
3.1.1.7. … ile, (y)lA … 37
3.1.1.8. ister(se) … ister(se) … 38
3.1.1.9. ne … ne … / ne … ne de … 38
3.1.1.10. … olsun … olsun 39
3.1.1.11. … ve … 40
3.2. Benzerlik İşlevli Sözdizimsel Yapılar 41
3.2.1. Benzerlik İşlevli Bağlaçlar ile Kurulan Sözdizimsel Yapılara Örnekler 41
3.2.1.1. âdeta … 41
3.2.1.2. … aynı şekilde 41
3.2.1.3. nasıl ki … 42
3.2.1.4. sanki … 43

3.2.1.5. tıpkı … 43
3.2.2. Benzerlik İşlevli İlgeçler ve İlgeç Öbekleri ile Kurulan Sözdizimsel Yapılara Örnekler 44
3.2.2.1. … +{A} benzer 44
3.2.2.2. … +{Ø} benzeri 45
3.2.2.3. … +{Ø} cins 45
3.2.2.4. … +{Ø} cinsinden 46
3.2.2.5. … +{Ø} cinsten 47
3.2.2.6. … +{Ø} çeşit 47
3.2.2.7. … +{Ø} denli 48
3.2.2.8. … +{Ø} derece 48
3.2.2.9. … +{Ø} gibi 49
3.2.2.10. … {Ø} kadar 50
3.2.2.11. … +{Ø} kabil 51
3.2.2.12. … +{Ø} kabilinden 51
3.2.2.13. … +{Ø} misali 52
3.2.2.14. … +{Ø} tür 53
3.2.2.15. … +{Ø} türünden 54
3.2.2.16. … +{Ø} üzere / üzre 54
3.2.2.17. …{Ø} yerinde 55
3.2.2.18. … +{Ø} yollu 55
3.2.3. Benzerlik İşlevli Ulaç Öbekleri ile Kurulan Sözdizimsel Yapılara Örnekler 56
3.2.3.1. –{cAsInA} 56

SONUÇ 64
KAYNAKÇA 66

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Eşitlik İşlevli Sözdizimsel Yapılar ……... 30

Tablo 2: Benzerlik İşlevli Sözdizimsel Yapılar ……..…… 31

Tablo 3: Benzerlik İşlevli Ulaçların Sayısal Görünümü ……..... 57

Tablo 4: Eşitlik ve Benzerlik İşlevli Sözdizimsel Yapıların Sayısal Dağılımı …….64

KISALTMALAR ve İŞARETLER LİSTESİ

+	**:** Adlara getirilen işaret
-	**:** Eylemlere getirilen işaret
...	**:** Eşitlik veya benzerlik ifade eden sözcüğün bağlandığı öge(ler)
Ø	**:** Sıfır Biçimbirim
A	**:** /a, e/
I	**:** /ı, i, u, ü/
D	**:** /d,t/
Ç	**:** /ç, c/
ET	**:** Eski Türkçe
Çağ	**:** Çağatay Türkçesi
Tkm	**:** Türkmen Türkçesi
Karh	**:** Karahanlı Türkçesi
TUD	**:** Türkçe Ulusal Derlem
vb	**:** ve benzeri

ÖN SÖZ

Türk Dili alanında eşitlik ve benzerlik kavramları önemli bir yer tutar. Çalışmada *eşitlik* ve *benzerlik* kavramları, sadece dilbilgisi terimi olarak değil farklı alanlarda da bakılarak geniş açıyla ele alınmıştır.

Eşitlik derecesini; kavramların veya nesnelerin eşit miktarda gösterilmesini sağlayan karşılaştırma yolu olarak tanımlayabiliriz. Sözdizimde eşitlik işlevi çeşitli bağlaçlar ve ilgeçlerin kurduğu sözdizimsel yapılarla sağlanır. Benzerliği ise başka bir şeyle ortak niteliklerin bulunması veya görünüş ve yapı bakımından bir başkasına benzemek, yerini tutabilmek olarak tanımlayabiliriz. Sözdizimde benzerlik işlevi de çeşitli bağlaçlar ve ilgeçlerin kurduğu sözdizimsel yapılarla ve ulaç öbeklerinin kurduğu sözdizimsel yapılarla sağlanır.

Çalışmamızın Türk Dili araştırmalarına katkıda bulunması ve bir konunun daha iyi anlaşılmasına vesile olması en büyük temennimizdir.

Sadece lisansüstü eğitimimde değil karşılaştığım her türlü zorlukta bana yol gösteren, yüreklendiren, fikirleriyle yardımcı olan, desteğini her zaman yanımda hissettiğim çok değerli danışman hocam Prof. Dr. Erdoğan BOZ'a gönülden çok teşekkür ederim. Derslerinde çok şey öğrendiğim bölümümüzün diğer hocalarına teşekkür ederim.

Her zaman yanımda olan ve beni her konuda destekleyen annem Fatma BİRCAN'a ve bu zorlu süreçte beni yalnız bırakmayan, tezimi hazırlarken de bana çok yardımcı olan Erdal ULUYOL'a çok teşekkür ederim.

Kıymet DÜZGÜN

Ağustos-2020, Eskişehir

GİRİŞ

ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Türkçede eşitlik ve benzerlik işlevleri sözdizimde önemli bir yer tutar. Bu işlevler çeşitli dilbilgisi kitaplarında biçimbirimler üzerinden incelenmiş ancak özellikle sözdiziminde bir başlık altında incelenmemiştir. Bu nedenle eşitlik ve benzerlik işlevlerinin sözdizimsel yapılar düzeyinde incelenmesi gereği söz konusudur.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Çalışmanın amacı, eşitlik ve benzerlik kavramlarını çeşitli yönlerden açıklayarak bu kavramları sözdizimsel yapıda incelemektir. Sözdizimsel olarak bu işlevleri taşıyan yapıları tespit edip sınıflamak, örneklerle zenginleştirmek ve metinler üzerinde uygulamak amaçlanmıştır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmada eşitlik ve benzerlik kavramları çeşitli alanlarda tanımlanmıştır. Çeşitli dilbilgisi kitapları taranarak eşitlik ve benzerlik işlevli yapılar tespit edilmiştir. Bu yapılar kendi içinde tasnif edilmiştir. Uygulama bölümünde ise Türkçe Ulusal Derlem'den tümceler taranarak yeni bir tasnif yapılmıştır.

SINIRLILIKLAR VE KAPSAM

Bu çalışma eşitlik ve benzerlik işlevli sözdizimsel yapılar ile sınırlıdır. Teori kısmında mevcut yayınlar taranmış ve eşitlik ve benzerlik işlevli söz dizimsel yapılar ortaya çıkarılmıştır. Uygulama bölümünde ise belirlenen derlem kapsamında eşitlik ve benzerlik işlevli yapılar ortaya çıkarılmış ve yeni tasnif yapılmıştır.

1. BÖLÜM

EŞİTLİK VE BENZERLİK

1.1. EŞİTLİK VE BENZERLİK NEDİR?

Bir kavram olarak eşitlik ve benzerlik, farklı alanlarda farklı anlamlarla karşımıza çıkmaktadır. Farklı bilim dallarında sıkça kullanılan iki kavram olarak önemli bir yer tutarlar.

Osmanlıcada *müsâvât*, *tesâvi*, *muadele* olarak ifade edilen eşitlik kavramı, **İngilizcede** *equality*; **Fransızcada** *égalité*; **Almancada** *gleichheit*, *gleichung*; **İtalyancada** *egualianza*, *ugualianza* olarak karşılanır.

Türkçe Sözlükte eşitlik kavramı şu şekilde açıklanır: 1. İki veya daha çok şeyin eşit olması durumu, denklik, müsavilik, müsavat, muadelet. 2. Kanunlar yönünden insanlar arasında ayrım bulunmaması durumu. 3. Bedensel, ruhsal başkalıkları ne olursa olsun, insanlar arasında toplumsal ve siyasi haklar yönünden ayrım bulunmaması durumu (2011).

Osmanlıcada *müşabehet*, *mabihül*, *iştirâk*, *teşâbüh*, *teşebbüh* olarak ifade edilen benzerlik kavramı, **İngilizcede** *resemblance*, *likeness*, *similarity*; **Fransızcada** *ressemblance*; **Almancada** *aehnlichkeit*, *gleichkeit*; **İtalyancada** *somiglianza* olarak karşılanır.

Türkçe Sözlükte ise benzerlik kavramı şu şekilde açıklanır: 1. Benzer olma durumu. 2. mat. İki üçgende köşelerinin eşlenmesine göre karşılıklı açıların eş ve karşılıklı kenarların orantısından doğan durum (2011).

1.2. FARKLI ALANLARDA EŞİTLİK VE BENZERLİK

1.2.1. Dilbilimde Eşitlik ve Benzerlik

Korkmaz Gramer Terimleri Sözlüğü'nde **eşitlik derecesi** maddesini şu şekilde vermektedir: "Sıfat ve zarflar ile belirtilen kavramların kişilerde ve nesnelerde, nitelik ve nicelik bakımından eşit derecede bulunduğunu göstermek üzere başvurulan karşılaştırma yolu." Türkçe'nin tarihi ve yaşayan bir kısım kollarında eşitlik derecesi için *+ÇA* eki ile *teg, tek, dek* edatlarının kullanıldığını söyler. Şu örnekleri verir; ET. kanıñ subça yügürti, süñüküñ tagça yattı 'kanın su gibi aktı, kemiklerin dağlar kadar

yığıldı'. Çağ. *tofragça* 'toprak gibi', Tkm. *mençe* 'benim gibi'; Karh. *yıgaç teg* 'ağaç gibi, ağaç kadar', Çağ. *anıñ teg* 'onun gibi' vb. Türkiye Türkçesi'nde nitelik gösteren eşitlik derecesi için *gibi*, nicelik gösteren eşitlik derecesi için de kadar edatının kullanıldığını belirtir (1992: 56).

Çotuksöken ise **eşitlik derecesini** şu şekilde tanımlamıştır: Kavramların 'gibi', 'kadar' ilgeçleriyle karşılaştırılıp eşit ölçüde gösterilmesi. "Benim kadar sen de çalışkan olmalısın", "Otomobil, jet gibi gidiyor" tümcelerini örnek olarak gösterir (1992: 68).

Topaloğlu Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü'nde **eşitlik derecesini** benzer şekilde şöyle tanımlar: "Sıfatların belittiği kavramların nesnelerde veya kişilerde eşit ölçüde bulunduğunu göstermek için başvurulan karşılaştırma yolu." Bugünkü Türkçe'de eşitlik derecesinin *kadar* ve *gibi* takılarının yardımıyla yapıldığını söyler (1989: 67-68).

Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü'nde **eşitlik derecesinin** tanımı: "Kimi dillerde özel bir anlatımı bulunan ve çeşitli kavramların eşit ölçüde gösterilmesini sağlayan karşılaştırma yolu." Ve Türkçede eşitlik derecesinin gibi, kadar ilgeçleriyle belirtildiği söylenir (Vardar, 1998).

İmer, **Kocaman** ve **Özsoy'un** beraber hazırladıkları Dilbilim Sözlüğünde **eşitlik derecesi** için verilen tanım şudur: "Sıfat ve belirteçlerin karşılaştırılmasında çeşitli kavramların eşit ölçüde gösterilmesini sağlayan karşılaştırma biçimi." Türkçe'de … kadar, İngilizce'de as … as ile anlatıldığı belirtilir (2011: 122). Aynı sözlükte **benzerlik** için ise şu tanım verilmiştir: 1. Ses bakımından birbirine benzeyen ancak yazılış ve anlam bakımından ayrı olan sözcüklerin özelliği; örneğin İngilizcede tail (kuyruk) ve tale (öykü), hair (saç) ve hare (tavşan). 2. Aynı kökten türemiş sözcüklerin niteliği, eşköklülük (2011: 49).

1.2.2. Felsefede Eşitlik ve Benzerlik

Felsefede eşitlik kavramını **Cevizci** *"Ahlaki ve toplumsal bir ideal olarak, insanların birbirleriyle, aynı insan doğasına sahip olmak bakımından, aynı konum ve değerde olmaları hali. İnsanların birbirleriyle eşdeğerde olduğunu, bundan dolayı insanlar arasında ayırım gözetilmemesi gerektiğini dile getiren ilke."* şeklinde tanımlar. **Cevizci** eşitlik tanımının ardından çağlara göre eşitliğin nasıl

anlamlandırıldığını verir. Buna göre eşitlik, *"İlkçağ Yunan felsefesinde, Yunanlı-barbar, özgür yurttaş-köle ayrımına karşın, bir akla sahip olmanın insanı dış dünyadan ayırdığı, bundan dolayı bir insanın akıl yürüten parçasının başka bir insanın akıl yürüten parçasıyla aynı olduğu ve insanların, hayvanlar olarak değil de insanlar olarak bir ve aynı olduğu düşüncesini ifade eder. Ortaçağda ise, eşitlik dünyadaki eşitsizliğin Tanrı'nın varolan şeyler için tasarladığı düzenin bir parçası olduğu, kadın ya da erkek, köle ya da özgür, tüm insanların, maddi ya da fiziki bakımdan farklı olabilseler de, tinsel bakımdan eşit, yüce Tanrı karşısında bir ve aynı oldukları düşüncesiyle belirlenir."* Modern çağda eşitlik kavramının içeriğinin biraz daha zenginleştiğini belirtir. Buna göre modern çağda eşitlik; *"fırsat eşitliği düşüncesini", "tüm insanların yasa karşısında eşit olması gerektiği düşüncesini", "siyasi eşitlik ilkesini", "toplumsal eşitlik düşüncesini", "ırk eşitliği ilkesini", "kadın-erkek eşitliği düşüncesini"* ve nihayet *"ekonomik eşitlik ilkesini"* ifade eder (1999: 319-320).

Eşitlik kavramını **Akarsu** ise şöyle belirtmiştir; *"Değer, yaş, hak, ödev vb.lerinde eşit olma."* Eşitlik tanımlamasından sonra toplumsal eşitlik, siyasal eşitlik ve fırsat eşitliğini kısaca açıklamıştır. Buna göre toplumsal eşitlik: *"Yasalarla tanınmış hak ve yükümlülüklerde bütün yurttaşların eşit olması, özdeşliği.",* siyasal eşitlik: *"Yurdun yönetimine katılma haklarında (seçme ve seçilme) bütün yurttaşların eşit olması.",* fırsat eşitliği: *"Bireylere toplumsal yaşamın her alanında (eğitim, kültür, ekonomi vb.) kendilerini geliştirebilmeleri için eşit olanaklar sağlanması."* (1975: 35).

Hançerlioğlu'na göre eşitlik *"eşit olanların niteliği"*dir. Eşitlik kavramının Antikçağ Yunan düşüncesinden beri gittikçe önem kazanarak hemen bütün düşünürlerce ele alındığını söyler. Önce **Diogenes** *Doğa Üstüne* adlı yapıtında, "Değişmeye bağlı olan nesnelerden hiçbiri bir başkasına eşit olamaz çünkü eşit olması için onunla aynı şey olması gerekirdi." demiştir. **Platon** da *Phaidon* adlı yapıtında "eşitlik kavramına bütünüyle uygun olan iki nesne olamaz" sonucuna varmıştır. **Leibniz** ayırdedilemezlik ve özdeşlik ilkeleriyle Diogenes-Sokrates-Platon düşüncelerini yenilemiş ve *Monadologie* adlı yapıtında "Doğada, hiçbir zaman tümüyle birbirine eşit olan, aralarında bir ayrım yapılamayacak olan iki şeyin bulunmadığını" ileri sürmüştür. İslam gizemciliğinde de "tecelliyatı ilahiyede tekrar yoktur" sözüyle doğal eşitsizlik dilegetirilmiştir. **Karl Marx** ise şöyle der "Bütün

sınıf farklarının ortadan kaldırılması yerine her türlü toplumsal ve siyasal eşitsizliğin yıkılması deyiminin konulması yersizdir. Bir kentle başka bir kent arasında, bir bölgeyle başka bir bölge arasında yaşama koşullarında her zaman bir miktar eşitsizlik olacaktır. Bu eşitsizliği en aza indirmek mümkündür ama bütünüyle yok etmek mümkün değildir." **Hançerlioğlu**, Marksçı anlamda eşitliğin, insanın insanı sömürüsünü, onu vareden tüm koşullarıyla birlikte ortadan kaldırmakla gerçekleşeceğini belirtir (1985: 88-89).

Benzerlik kavramını **Akarsu** *"Birbirinden ayrı olan şeylerin birçok belirtilerde uyuşması durumu."* olarak tanımlar. Benzerliğin eşitlikten ayrıldığı noktayı ise "eşitlikte bütün belirtilerin uyuşması" olarak gösterir (1975: 28).

Hançerlioğlu ise benzerliğin bir *ruhbilim* terimi olduğunu söyler ve *"Nitelikçe aynı olmadıkları halde birbirini andıran iki düşünce konusunun durumu"* olarak tanımlar. Benzerliğin, başka olanların ortak noktaları bulunması durumunu dile getirdiğini belirtir. Bu ortak noktalar bir ya da çok olabilir ancak tüm olamaz çünkü; tümüyle ortak olanlar benzer değil eşit olurlar. *"Çağrışımcı ruhbilimcilerin bilince çıkan bir düşünce ya da tasarımın benzerlerini de bilince çağırdığı yolundaki savlarına* ***benzerlik yasası*** *denir."* **Hançerlioğlu** *benzerlik* teriminin *andırım* terimi ile karıştırılmaması gerektiğini söyler (1985: 153).

1.2.3. Sosyolojide Eşitlik ve Benzerlik

Turner eşitliği net bir biçimde tanımlamanın neredeyse siyasal olarak eşitliği sağlamak kadar zor olduğunu söyler. Turner'a göre genellikle dört eşitlik tipi belirlenir. İlki, *varlıksal eşitlik* ya da kişiler arasındaki *özsel eşitliktir*. İkincisi, istenen amaçlara ulaşmadaki *fırsat eşitliğidir*. Üçüncüsü, toplumsal grupların yaşam koşullarının eşit kılınmasına çalışıldığı yerde ortaya çıkan *şartlarda eşitliktir*. Dördüncüsü de *sonuçlarda eşitliktir* (1997: 35).

Turner eşitliğin temelde *"modern ve ilerlemeci bir değer, bir ilke"* olduğunu düşünür. Bunu şöyle genişletir: *"Eşitlik, evrensel yurttaşlığın modern sanayi demokrasilerinde siyasal ideolojinin baş niteliği haline gelmiş olması bakımından, modern bir değerdir temelde."* (1997: 25).

Ülken *Sosyoloji Sözlüğü'*nde eşitliği, çağdaş toplumda demokrasinin savunduğu başlıca ideallerden biri olarak belirtir. Daha sonra önceki dönemlerde eşitliğin

durumunu kısaca ekler. Buna göre, *"Ortaçağda eşitlik fikri Tanrı karşısında kulların birliğini ifade ettiği için menfi anlamda kullanılmıştır: "Tanrının önünde şah ve geda birdir." demek aslında onların eşit oldukları demek değildir. Asıl eşitlik ideali çağdaş toplumda meydana çıkmıştır. Fransız devrimi hukuki eşitliği sağladı. Fakat iktisadi eşitlik fikri ondan sonra sosyalizm tarafından savunuldu."* (1969: 101).

Ashford ise eşitliği, *"insanların aynı ya da eşit muamele görmesi ilkesi"* olarak tanımlar. Fakat insanların kişiliklerinin, yeteneklerinin, becerilerinin, görünümlerinin ya da tercihlerinin çoğu açısından aynı ya da eşit olmadıklarını ve her insanın eşit olduğuna kimsenin inanmadığını söyler. Dünya tarihi boyunca eşitliğin, bir ahlak prensibi olarak görmezden gelinmiş ya da kavranması mümkün olmayan ve gerçeklikle uyuşmayan bir şey olarak görüldüğünü belirtir. Eşitliği ilk açıklayanlardan biri de **Aristo**'dur. Aristo'ya göre, belirli bir meseleye ilgili olarak tüm açılardan eşit olan insanların arasında bir ayrım yapılmamalıdır. **Thomas Hobbes** insanların doğal koşullar altında eşit olduklarını ifade eder ancak, bu koşullar arzu edilmeyen yönde olduğunda insanların güçlü bir yönetici altındaki bir düzen için bu eşitlikten vazgeçmeye hazır olduklarını söyler (2015: 37-38).

Ashford eşitliğin en az beş farklı türden tanımlanabilir olduğunu belirtir; ahlâkî (biçimsel) eşitlik, kanun önünde eşitlik, politik eşitlik, fırsat eşitliği ve gelir eşitliği. **Ahlâkî eşitlik;** her insanın kendi hayatına ilişkin tercihlerde bulunmaya hakkının olması, insanların farklı dinden, ulustan ya da cinsten olabilmeleri, diğer kişilere zarar vermeden her insanın hayatını kendi tercih ettiği şekilde yaşamaya hakkının olması vb. bu tür altına girer. Biçimsel eşitlik, ahlâkî eşitlik, statü eşitliği, değer eşitliği ve saygıda eşitlik gibi çeşitli terimler vardır, ama bunların hiçbiri bu ilkeyi tam anlamıyla karşılayamamaktadır. **Kanun önünde eşitlik;** kanunların insanlara etnik grup, milliyet, sınıf, cinsiyet, din ya da ırk gibi birbirinden farklı özelliklerini dikkate almaksızın tarafsız davranmasını ifade eder. Kanuni eşitlik, kanun hakimiyeti ilkesi ile sıkı bir ilişki içindedir. **Politik eşitlik;** ortak kararlar alınacağı zaman tüm insanların çıkarlarını dikkate alarak herkesin oy verme hakkının olmasıdır. Çocuklar, zihinsel engelliler ve mahkûmlar gibi, esas çıkarlarını tanımlama becerisinden yoksun ya da kanunlara uymadıkları için bu haklarını kaybeden kişiler bunun istisnalarını oluşturur. **Fırsat eşitliği;** bireylerin hayatta başarılı olmaları için mevcut olan fırsatlara ya da imkânlara sahip olmaları gerektiği görüşüne dayanır. Fırsat eşitliği başarı elde etmenin önündeki adil olmayan engelleri ortadan kaldırmakla

ilgilidir. Toplumsal konumun bireysel çaba ve becerikliliğe dayanması gerekliliğidir. Bu durum herkesin eğitim alması düşüncesine sıkıca bağlıdır. **Gelir eşitliği;** herkese eşit paylar verilmesi anlamına gelir. Bu eşitlik türü maddi eşitlik ya da yaşam koşullarının eşitliği ile ilgilidir. Gelir eşitliğinin başlıca amacı iyi durumda olanlarla kötü durumda olanlar arasındaki farkı kapatmaktır (2015: 39-44).

1.2.4. Hukukta Eşitlik ve Benzerlik

Hukuk alanında eşitliği tanımlayabilmek için öncelikle anayasamızın ilgili maddesine bakılmalıdır. Anayamızın 10. maddesi hukuk alanındaki eşitlik kavramını ifade eder: "Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar." (1982 T.C. Anayasası).

Eşitlik ilkesi, devlet yönetimine hâkim olan bir temel ilke olarak kabul edilir. Bu anlamda eşitlik ilkesi; cumhuriyetçilik ilkesi, sosyal devlet ilkesi, laiklik ilkesi, hukuk devleti ilkesi gibi anayasal sistemin temel yapısını belirleyen ilkelerden biridir (Gözler, 2000).

Hukukta eşitlik, biri *mutlak* diğeri ise *nispî* olmak üzere iki farklı anlamda anlaşılmaktadır. **Mutlak eşitlik**; bu eşitlik türünden kastedilen şey, kanunların herkese eşit olarak uygulanmasıdır. Kişilerin kişisel ve özel durumlarına bakılmaksızın eşitlik ilkesinin uygulanmasıdır. Yani, hangi düşüncelerle olursa olsun, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri bakımlardan kişiler arasında ayrım yapılamaz. **Nispî eşitlik**; bu eşitlik türünden kastedilen şey ise, aynı durumda bulunan kişilerin aynı işleme tâbi tutulmasıdır. Buradan şu çıkarılır; farklı durumlarda bulunan kişiler farklı işlemlere tâbi tutulabilirler. Nispî eşitlik anlayışına göre, eşit olmayanlara farklı kuralların uygulanması eşitlik ilkesine aykırı değildir. Nispî eşitlik ilkesine göre, kişinin hakları ve ödevleri, yetkileri ve sorumlulukları, durumunu, niteliğine yaptığı işe göre değişebilecektir (Gözler, 2000).

1.2.5. Mantık ve Matematikte Eşitlik ve Benzerlik

Eşitlik ve benzerlik kavramları matematiğin de temel kavramlarındandır. Bir matematik terimi olarak **eşit** şu şekilde tanımlanır: *"Sezgisel olarak, aynı olma ya da aynı değere sahip olma. Örneğin, a ile a, 4 ile 2^2 gibi."* **Eşitlik bağıntısı** ise şöyle ifade edilir: *"İki nesnenin eşit olduğunu ifade eden, genellikle '=' simgesi ile gösterilen bir denklik bağıntısı. Örneğin, a = a, 4 = 2^2 gibi."* (Matematik Terimleri Sözlüğü, 2000).

Benzerlik ise matematikte şöyle tanımlanmıştır: *"İki üçgenin köşeleri arasında kurulan, karşılıklı açıların ölçüleri eşit ve karşılıklı kenarların uzunlukları orantılı olan, bire bir bir eşleşme, benzerlik eşlemesi."* (Matematik Terimleri Sözlüğü, 2000).

Hançerlioğlu, matematik eşitlik için *"iki niceliğin birbirlerine eşdeğerliliklerini dilegetirir."* der. Geometride ise eşitliği *"iki biçim, birbirlerinin üstüne upuygun yerleşebildikleri halde birbirlerine eşittirler."* olarak belirtir (1985: 90).

Mantık alanında eşitlik, **Öner** tarafından iki kavram arasındaki dört tür ilişkiden biri olarak tanımlanır. *"Eğer iki kavramın herbiri diğerinin bütün fertlerini karşılarsa aralarında eşitlik vardır denir: Konuşan ile gülen gibi."* Bu örnek kısaca şöyle açıklanabilir: Konuşan ve gülen kavramlarının ikisi de insana has vasıflardır. Her konuşan gülendir ve her gülense konuşandır (1986: 22).

Eşitliği **Cevizci** mantık alanında *"iki kavram ya da sınıfın tam tamına aynı kaplama sahip olması durumunu gösterir."* şeklinde belirtir (1999: 320).

2. BÖLÜM
EŞİTLİK VE BENZERLİK İŞLEVLİ SÖZDİZİMSEL YAPILAR

2.1. Bağlaçlar ile Kurulan Eşitlik ve Benzerlik İşlevli Sözdizimsel Yapılar

Bazı araştırmacılar tarafından *bağlama edatı* (Ergin, 2011; Hacıeminoğlu, 1992) veya *bağlam* (Banguoğlu, 2015) terimleriyle karşılanan bağlaç kısaca şöyle tanımlanabilir; "Anlam ya da görev bakımından birbiriyle ilgili sözcükler, söz öbekleri veya tümceler arasında bağlantı kurarak anlamsal veya görevsel bütünlük sağlayan dilbilgisel sözcüklere bağlaç denir." (Karaoğlu, 2019).

Bağlaçlar, cümle ya da cümleciklerin ögeleri arasında harç ya da lehim görevindedirler, bir bağlacın ilk görevi; cümleleri, kelimeleri ya da kelime öbeklerini bağlayıcılıktır (Ediskun, 1999).

Koç "Türkçede bağlaçlar, bağlama görevlerinin yanı sıra ek görevler de yüklenirler. O kadar ki, kimi zaman, bu ek görevler, bağlama görevinin de önüne geçer." der (1996). Bu bağlaçların anlamsal işlevlerinin ne kadar önemli olduğunu gösteren bir ifadedir.

Bağlaçlar bağlam içerisinde çok çeşitli işlevlerle karşımıza çıkmaktadır. Bunlar arasında eşitlik ve benzerlik işlevleri önemli bir yer tutar.

2.1.1. Eşitlik İşlevli Bağlaçlar ile Kurulan Sözdizimsel Yapılar

Tümcelerde eşitlik işlevli söz dizimsel yapılar kuran birçok bağlaç bulunmaktadır. Aşağıda bu bağlaçlar ve kurdukları söz dizimsel yapılar alfabetik olarak sıralanmıştır.

i. … dA

Sözcüklerin ardından gelerek onları önceden geçen veya geçmiş olduğu düşünülen eş görevli bir sözcüğe **eşitlik**, **gibilik**, **katılma** ilgileriyle bağlar. Birden çok eş görevli ögeyi (özne, tümleç vs.) bağlar.

a. Orhan **da** geldi (öbür gelenler gibi, onlara katılarak).

b. Bunun sonunda ölüm **de** var (başka tehlikeler olduğu gibi).

c. Bu kitabı **da** okuyunuz (önce okuduklarınız gibi).

d. (Ali resimleri çok beğendi) Ahmet **de** resimleri çok beğendi.

e. (Derya Antalya'ya gitti/gidecek) Derya İstanbul'a **da** gidecek.

f. Bizimle birlikte Birsen, Aylâ, Gülseren **de** geliyor.

g. Kitabınızı, defterinizi **de** alınız (Ediskun, 1999: 305; Gencan, 1979: 457; Karaoğlu, 2019: 272).

Sayı ile belirtilmiş varlıkların kendi aralarındaki gibilik ve eşitlik bağlantısı olduğunu anlatır:

a. Üçü **de** bahçeye çıkmış.

b. İkimiz **de** çalışıyoruz (Gencan, 1979: 457).

Bu bağlacın tümceye eşitlik kattığı bir başka durum ise *bir*'lerle belirtilerek sıralanan ögelerin sonuncusuna geldiğinde ortaya çıkar:

a. Bu taşı bir Orhan kaldırabilir, bir **de** Yalçın.

b. Bir köylü, bir kentli, bir **de** Nasrettin Hoca yola çıkmışlar (Gencan, 1979: 460).

ii. …dA …dA …dA

Yineleme bağlacı olan **…dA …dA** sözcüklerin, söz öbeklerinin ve tümcelerin sonuna gelerek onları **eşitlik** ilişkisi ile bağlar. Birden fazla eş görevli sözcük arasında **beraberlik** ve **eşitlik** ilgisini güçlendirmek için her ögeden sonra getirilir. Koşullu eylemlerin olumlu ve olumsuzlarından sonra kullanıldığında **eşitlik** bildirir:

a. Ben, seni **de**, onu **da**, hepinizi **de** düşündüm.

b. Gelse **de**, gelmese **de**, selam verse **de**, vermese **de** kendisini ziyarete gitmemiz lazım.

c. Yıl boyunca tembellik edenler son bir iki günde çalışsa **da** çalışmasa **da** başarı gösteremez.

d. Sucuğu **da** pastırmayı **da** sevmem.

e. Müdür Ayşe'yi **de** Fatma'yı **da** Zehra'yı **da** Derya'yı **da** Zeynep'i **de** çağırdı.

f. Bu başarıda senin **de** öğretmeninin **de** ailenin **de** payı vardır.

g. Günümüzün şartlarında iş bulmak **da** para kazanmak **da** kolay olmuyor.

h. Ev **de** içindeki eşya **da** bağ **da** bahçe **de** ne varsa hepsi birden satılığa çıkarılmış (Ediskun, 1999: 307; Gencan, 1979: 459; Karaoğlu, 2019: 274; Korkmaz, 2017: 936).

Gencan, *dahi* bağlacının da aynı dA bağlacı gibi sözcükleri, söz öbeklerini ve tümceleri, önce geçen ya da geçmiş gibi düşünülen eş görevli sözcüklere, söz öbeklerine ve tümcelere **eşitlik**, **gibilik** ilgisiyle bağladığını söyler, aşağıdaki örnekleri verir.

a. Bunu ben **dahi** biliyorum (Gencan, 1979: 461).

Bu bağlaç **bir … bir dahi …** şeklinde de kullanılabilir:

a. **Bir** ben bilirim çektiğimi **bir dahi** Allah (Gencan, 1979: 461).

iii. gerek… gerek(se) / gerekse de …

gerek… gerek(se) / gerekse de… bağlacı, sözcüklerden, sözcük öbeklerinden veya eş görevli ögelerden önce gelerek onları **eşitlik ve beraberlik** ilişkisi ile bağlar. Sıralanan unsurların tümünü içine alan bir eşitleme, birleştirme görevi vardır. Genelde özne durumundaki sözcükleri eşitlik ilişkisiyle bağlarken tümceleri ve özne dışındaki ögeleri bağladığında seçenek de ifade edilebilir.

a. **Gerek** ben, **gerek** (gerekse) o, fakülteye giremedik.
b. **Gerek** ablası **gerek** ağabeysi kardeşlerinin böyle bir yarışmaya katılmasını istemiyorlardı.
c. **Gerek** Ertuğrul Beyin ölümü başsağlığına **gerek** Osman Beyin uç beyliğini kutlamaya gitmiştik!
d. Okulda bir sıkıntı çıkarsa **gerek** bana **gerek** müdüre iletirsiniz.
e. Hizmetliler **gerek** sınıftaki çöpleri **gerek** koridordaki çöpleri almamış (Ediskun, 1999: 308; Gencan, 1979: 471; Karaoğlu, 2019: 280; Korkmaz, 2017: 937).

gerek… gerek(se)… bağlacının, *gerek… gerekse…* şeklinde kullanılması veya sonuna *de* bağlacının eklenmesi veya üçüncü bir *gerek* daha eklenmesi bağlacın sıralama ve birleştirme işlevini daha da güçlendirir.

a. **Gerek** iki ahbap **gerekse** iki yol arkadaşı bu gezide unutulmaz anılara sahip olduk.
b. **Gerek** yoksul, **gerekse** zengin olsun, herkes çalışmak zorundadır.
c. **Gerek** hemşireler **gerekse** doktorlar hastalarla iyi ilgileniyor.

d. Bu çöküntünün sebeplerini **gerek** Türk ordusu erkânı, **gerek** karşı tarafa mensup kumandanlar, **gerekse** çöküntüyü hazırlayan Alman zabitleri…

e. Bunlar da **gerek** muhalefet basını **gerekse** parti arkadaşları tarafından Mustafa Kemal'i ifratlı hareketlere yanlış yollara sevk etmek töhmeti altında bunalmış, şaşkına dönmüş idiler (Korkmaz, 2017: 937).

iv. ha… ha…

Sözcükleri ve tümceleri **eşitlik** ilgisiyle bağlar. Bağladığı üyeler arasında seçenek sunar ve konuşucu için aralarında herhangi bir ayrım olmadığını belirtir.

a. **Ha** ben gitmişim, **ha** sen…

b. Parayı **ha** annenden almışsın **ha** babandan ne fark eder?

c. Trafikte **ha** sağdan **ha** soldan gitmişsin, olur mu hiç?

d. Haftasonu **ha** köye gitmişiz **ha** burada kalmışız. Kavga etmeye değmez.

e. **Ha** BMW **ha** FORD ayağın yerden kesilsin de.

f. **Ha** mavi **ha** siyah önemli değil (Ediskun, 1999: 308; Karaoğlu, 2019: 282).

v. hem… hem (de)…

Sözcükleri, söz öbeklerini ve tümceleri **eşitlik**, **beraberlik**, **birlik** ilişkisiyle bağlar. Çoğu zaman sonuna *de* bağlacı alarak anlamını güçlendirir.

a. **Hem** kendi adeti bozulmamış, **hem de** düğün sahiplerinin hatırı hoş edilmiş olacak.

b. Onun için bir türlü bu kucaklayıştan kendisini kurtaramıyor, ılık ve kokulu bir suda uyumuş yorgun bir insanın **hem** boğulmaktan korkan, **hem de** uykunun uyuşukluğundan kendisini bir türlü kurtaramayan o garip ve ikizli haliyle onlara kendisini terkediveriyordu.

c. İki kişi ya birbirini ister ya istemez. **Hem** ister **hem** istemez diye bir meseleyi aklınız alıyor mu?

d. Yaşlı kadın Çanakkale'de **hem** oğlunu **hem de** kocasını kaybetti.

e. Bu öğrenci **hem** yaramaz, **hem** (**de**) tembeldir.

f. Kendisini **hem** pek sevdirmiş, **hem de** verdiği haberlere büyük bir rağbet ve ehemmiyet temin etmişti.

g. Bugün **hem** Ayşe **hem de** Mehmet okula gelmedi.

h. Genç kadın **hem** alışveriş yapmak **hem de** rahatlamak istiyordu (Ediskun, 1999: 308; Gencan, 1979: 476; Karaoğlu, 2019: 283; Korkmaz, 2017: 937).

Bu bağlaç üçlü olarak da kullanılır. Bağlanan eş görevli sözcükler, söz öbekleri veya tümceler ikiden fazla olabilir. Üçlü kullanıldığında da yine *de* bağlacını alır.

a. Gelin hanım **hem** giderim **hem** ağlarım **hem de** oynarım diyordu.

b. **Hem** sizleri göreyim, **hem** bu haberi vereyim, **hem de** kirlileri toplayıp götüreyim dedimdi (Karağolu, 2019: 283; Korkmaz, 2017: 937).

vi. her ne kadar… -sA/(i)sA (dA)…

Bu bağlaç da bazı durumlarda karşıtlık veya olumsuzluk değil **eşitlik** bildirebilir.

a. **Her ne kadar** Ayşe arkadaşım**sa** sen **de** arkadaşımsın.

b. **Her ne kadar** müzisyen**sem** **de** sporla aram iyidir, spordan anlarım (Karaoğlu, 2019: 284).

vii. …ile, (y)lA…

Eş, yakın anlamlı sözcükleri veya eş görevli sözcükleri **eşitlik**, **beraberlik** ilişkisiyle bağlar. Bağladığı sözcüklerin ortasında yer alır. Eş görevli olmayan sözcükler arasında bulunursa bağlaç değil ilgeç görevi alır. Bu bağlaç kendinden önceki sözcüğe +{(y)lA} biçiminde eklenebilir.

a. Büyük bir haksızlık olacak büyük bir yanlışlığa düşmemek için geçmiş zaman adamlarını bugünkü fikirlerimize, yani bugünkü hayat **ile** karışmış ve bulanmış fikirlere göre değil, kendi günlerinin fikirlerine, yeni zamanki hayat **ile** karışmış ve bulanmış fikirlere göre muhakeme etmeye çalışmalıyız.

b. Çocuk babasına **evle** köşk arasındaki farkı soruyordu.

c. Çocuklar buraya saat **beşle** altı arasında gelebildiler.

d. Yankesici kadının çantasını **kaşla** göz arasında aşırıvermiş.

e. Her yılın 23 Mart ve 23 Eylül günlerinde **geceyle** gündüz birbirine eşit olur.

f. Ali **ile** Hasan erkenden okula gittiler.

g. Bugün misafirler için mercimek çorbası **ile** pilav pişirdi.

h. Kedisi **ile** köpeği burada kaldı.

i. Yedi **ile** sekizin toplamı on beştir (Ediskun, 1999: 308; Gencan, 1979: 470; Karaoğlu, 2019: 284; Korkmaz, 2017: 933).

viii. ister(se)… ister(se)…

Yineleme bağlacı olan **ister(se)… ister(se)…** eş görevli ögelerden önce gelir ve seçenek sunarak onları **eşitlik** işleviyle bağlar. Eş görevli ögelerin başına gelerek bunlardan herhangi birinin tercih edilmesinde konuşucu için bir fark olmadığını belirtir. Bazen +{se} ile de genişleyebilir.

a. **İster** Hikmet, **ister** Fâhir gitsin, hepsi bir.

b. Hiçbir vatandaş, **ister** doktor, **ister** mimar; **ister** köylü olsun, **ister** işçi, **ister** öğrenci olsun, **ister** öğretmen, bu acı gerçeğe kayıtsız kalamaz.

c. **İster** tutumlu olsun, **ister** har vurup harman savursun, bize ne!

d. **İster** burada oturalım, **isterseniz** balkona çıkalım, karar sizindir.

e. **İster** inanın **ister** inanmayın, bu benim için hakikî zevkti.

f. **İster** çalış **ister** çalışma. Karar senin.

g. Spor yapsın da **ister** futbol **ister** basketbol oynasın fark etmez.

h. İşe **ister** yarın başla **istersen** daha sonra başla.

i. Kahvenizi **ister** dışarıda **ister** içeride için. Siz bilirsiniz (Ediskun, 1999: 309; Gencan, 1979: 471; Karaoğlu, 2019: 285; Korkmaz, 2017: 938).

ix. ne… ne… / ne… ne de…

Ne sözcüğünün yinelenmesiyle oluşan **ne… ne…** bağlacı eş görevli sözcükleri, söz öbeklerini veya tümceleri **eşitlik** ilişkisi ile bağlar.

Eylem olumlu olduğu halde **ne… ne…** bağlacının bağladığı eş görevli sözcükler anlamın olumsuz olmasına neden olur.

a. **Ne** Ayşe **ne** Derya bizimle çalışır.

b. Ahmet **ne** müzikten **ne** tiyatrodan anlar.

c. Ahmet buraya artık **ne** gece **ne de** gündüz uğruyor.

d. Bu kitap **ne** kütüphanede **ne de** kitapçılarda var.

e. **Ne** insan **ne** toprak geniş manasında ekonomimize, hayatımıza girmemiş.

f. **Ne** evim var, **ne** ailem, **ne** adım.

g. Dedim ki: İşte Mehmet Ali bilir; İstanbul'da, **ne** padişahın, **ne** devletin, **ne** hükümetin beş paralık itibarı kaldı (Gencan, 1979: 453; Karaoğlu, 2019: 291; Korkmaz, 2017: 938).

Eylemleri olumlu olduğu halde farklı yüklemleri olan tümceleri bağlayarak anlamın olumsuz olmasını sağlar.

a. Dünden beri **ne** yedi **ne** içti.

b. Ahmet **ne** buraya gelir **ne** bu işi kabul eder.

c. **Ne** kızı verir, **ne** dünürü küstürür.

d. Dedelerimizin yaptıklarını bırakmıştık. **Ne** cirit oynuyorduk, **ne** ok atıyorduk, **ne de** kürek çekiyorduk.

e. **Ne** ölüye ağlar, **ne** diriye güler.

f. Günün ucu azıcık görününceye kadar **ne** konuştular, **ne de** azıcık durup soluk aldılar (Gencan, 1979: 452-453; Karaoğlu, 2019: 291; Korkmaz, 2017: 938).

Eylemleri olumlu olduğu halde yüklemleri aynı olan tümcelerde anlamı yine olumsuz yapar. Bu gibi tümcelerde eksilti kullanılmasını da sağlar.

a. **Ne** annesini dinledi **ne** babasını (dinledi).

b. **Ne** sinemaya gider **ne** tiyatroya (gider).

c. **Ne** futboldan anlarım **ne** basketten (anlarım).

d. Orhan'ın **ne** kalemi yitmiş, **ne** çakısı (yitmiş).

e. **Ne** mecburiyetle, **ne** vesile ve bahusus **ne** hak ile sevebilirdi.

f. Aile öyle bir yangın felâketine uğramış ki, ev ve barınma şöyle dursun, çoluk çocuğun sırtına geçirecek **ne** çamaşırı **ne** elbisesi **ne** ceketi **ne** ayakkabısı ve **ne de** paltosu kalmış (Gencan, 1979: 453; Karaoğlu, 2019: 290; Korkmaz, 2017: 938).

Farklı eyleme sahip yan tümceleri bağladığında temel tümcenin anlamı olumlu ya da olumsuz olsun anlam olumlu olur.

a. **Ne** bakmadık kütüphane **ne** sormadık kitapçı kalmadı/kaldı (Karaoğlu, 2019: 291).

Aynı eyleme sahip, eylemleri olumsuz yan tümceleri bağladığında temel tümcenin eylemi olumluysa anlam olumlu, temel tümcenin eylemi olumsuzsa anlam olumsuz olur.

a. **Ne** sen **ne** Fatma kazanamayınca üzülmüş/üzülmemiş.

b. İndirimi duyunca pazarda **ne** gömlek **ne** kazak **ne** pantolon **ne** ayakkabı **ne de** çorap hiçbir şey kalmamış.

c. **Ne** kitap **ne** defter gelmeden ödemiş/ödememiş (Karaoğlu, 2019: 291; Korkmaz, 2017: 938).

Ne… ne… bağlacı karşıt anlamlı sözcükleri bağladığında orta noktaya işaret eder.

a. Biberler **ne** acı **ne** tatlı.

b. Bu elbise sana **ne** kısa **ne** uzun.

c. Bugün hava **ne** soğuk **ne** sıcak.

d. **Ne** hasta **ne** sağ… (Gencan, 1979: 456; Karaoğlu, 2019: 291).

x. …olsun …olsun

Yineleme bağlaçlarından olan **olsun… olsun…** bağlacı eş görevli sözcükleri, söz öbeklerini veya tümceleri **eşitlik** ilişkisiyle bağlar. Bağladığı ögeler arasında birleştirici, benimseyici bir işlev yüklenir.

a. Ali **olsun**, Hüseyin **olsun** iyi resim yaparlar.

b. İşçiler yemeği **olsun** kalacakları yeri **olsun** beğenmediler.

c. Matematiği **olsun** geometriyi **olsun** hiç anlamıyorum.

d. Evinde **olsun** iş yerinde **olsun** sigara içilmesine izin vermez.

e. Kadın **olsun** erkek **olsun** her ikisinin de aile birliğinde önemli görevleri vardır.

f. Bazen başka bazen kendi kafalarındaki arkadaşları, derslerde **olsun**, başka fakülteden olanlar, koridorlarda **olsun** buluşuyorlar, etraflarını seyrediyorlar.

g. Gençlerimiz eğitilirken bilgi yönünden **olsun**, kültür yönünden **olsun**, eğitim kurumlarımızda kendilerine gereken özen gösterilmelidir (Ediskun, 1999: 319; Karaoğlu, 2019: 296; Korkmaz, 2017: 939).

Sözcüklerin sonuna gelerek bağladığı sözcükleri, söz öbeklerini veya tümceleri kapsayan işlevi ve ayırma ilişkisiyle bağlayabilir. Bağladığı bu ögeler arasında konuşucu için herhangi bir fark olmadığını belirtir.

a. Kış için, odun **olsun** kömür **olsun**, ne eksikse söyle.

b. Köylü **olsun** şehirli **olsun** bizim insanımızın sevinci de kederi de birdir.

c. O kadar yorulmuştu ki yürüyerek **olsun** otobüsle **olsun** bir yere gidecek hâli yoktu.

d. Bana geleceğini elektronik posta **olsun** telefonla **olsun** mektupla **olsun** haber verebilirdin.

e. Kendisi **olsun**, babası **olsun** hep aynı telden çalıyorlar (Karaoğlu, 2019: 300; Korkmaz, 2017: 938).

xi. … ve …

Aynı türdeki veya eş görevli sözcükleri ve tümceleri **eşitlik** ilişkisiyle bağlar. Bu ögeler arasında birlik ve beraberlik bulunduğunu belirtir. Kullanım alanı çok geniş olan bu bağlacın iki yanındaki ögeler eşit ve eş görevlidir. Bu durumda *ve*

bağlacından önceki sözcükler sonraki sözcüklere uyar. Bu sebepten öncüllerden ortak takılarının düştüğü de olur. *ve* bağlacı bağladığı sözcüklerin veya tümcelerin ortasında bulunur.

a. Bakkal, evi **ve** hamamı satmış.

b. Küçük, büyük şehir(lerimizin) **ve** kasabalarımızın kurtuluş yıldönümlerini de hesaba katarsak, hemen her günümüz bayram.

c. O, tarihte eşine pek az rast gelinen millet kurtarıcılarından(dı) **ve** devlet kurucularındandı.

d. Kitap ve defterlerinizi kaldırıp kâğıt **ve** kalem çıkartınız.

e. Bizi hayatın zirvelerine yükseltecek anların doğması için böyle müsait görülen yerler **ve** müracaat edilen usuller vardır.

f. Erkekleri **ve** ihtiyarları tabiî saymıyorum, altı yolcu vardı.

g. Tuhaf **ve** meraklı şeyler görürken, görürken birden uyandım **ve** gördüklerimin rüya olduğunu anlayınca kederlendim (Ediskun, 1999: 320; Gencan, 1979: 447; Karaoğlu, 2019: 305; Korkmaz, 2017: 934-935).

Bu bağlaç ile bağlanan üyeler ikiden fazla olabilir. Bu durumda aralarına virgül konur *ve* bağlacı ise son üyeden önce kullanılır.

a. Sıkıca yakasından tuttu, dedesinden yadigâr kalan vazoyu nereye sakladığını sordu **ve** derhal çıkarmasını istedi.

b. Öncelikle soğanı, domatesi, biberi **ve** maydanozu bir güzel yıkayıp kavurmalısınız.

c. Başbakan, İstanbul'a geldi, iki saat kaldı **ve** döndü.

d. Vatandaşlık haklarımız, şereflerimiz **ve** hürriyetlerimizle yaşamaktan başka bir şey istemiyoruz.

e. Bu kol, bu bilek **ve** bu parmaklar onun istediğini yine onun istediği hızla yapacak hale gelmeliydi (Ediskun, 1999: 320; Gencan, 1979: 449; Karaoğlu, 2019: 304; Korkmaz, 2017: 934).

2.1.2. Benzerlik İşlevli Bağlaçlar ile Kurulan Sözdizimsel Yapılar

Tümcelerde benzerlik işlevi ile kullanılan bağlaçlar vardır. **Ergin** bağlama edatlarının içerisine aldığı *benzerlik ifade eden edatlara* şunları verir: **sanki**, **san**, **âdetâ nasıl ki**, **nite ki**, **niçe ki**, **gûya.** Bunların esas itibariyle başına geldikleri cümleyi kendilerinden öncekilere bağladığını belirtir (2011: 356).

Tümcelerde çeşitli ögeleri bağlarken benzerlik işlevi taşıyan bağlaçlar aşağıda verilmiştir:

i. âdeta …

Sözcükleri **benzerlik** ilişkisi ile bağlayan bağlaçlardan biri *adeta* bağlacıdır.

a. O geçerken hademeler ayağa kalkıyor, kapılar **adeta** kendiliklerinden açılıyordu.

b. Farkında oldu mu, hepsi bir ağıl yaratıkları gibi baş başa verip, ses çıkarmadan **adeta** kafaları ve burunlarıyla konuşuyorlar.

c. Büyük sofa onunla doluyor, pencerelerden dışarı taşıyor, **adeta** bahçe son çiçeklerinin, sararmış yapraklarının üzüntüsüyle onda değişiyordu (Akın, 2004: 110-111; Korkmaz, 2017: 956).

ii. … aynı şekilde

Benzerlik işlevi ile sözcükleri bağlayan bir diğer bağlaç da *aynı şekilde* bağlacıdır.

a. İşte şimdi de kendisiyle **aynı şekilde** konuşmaktaydı; "Ben budalayım… kendimi zorla telkin altına sokuyorum."

b. Fatma Hanım oğlunu çok seviyor; **aynı şekilde** babasını ve kızkardeşini de (Akın, 2004: 111).

iii. nasıl ki …

Bu birleşik bağlaç da ögeleri **benzerlik** işleviyle birbirine bağlar.

a. Orhan bu yıl bütünlemeye kaldı; **nasıl ki** geçen yıl da böyle olmuştu, iki dersten dönmüştü.

b. Bu huy, herhalde Hüseyinle oynadığım oyunlardan kalma bir şey olacak. **Nasıl ki**, kendi canım yandığı zaman da pek ah ü zara kapılmadan felaketi güleryüzle karşılayışım bana onun yadigârıdır.

c. **Nasıl ki** Cahiz, Mutezile'nin hatibiydi, İbn Kuteybe de Ehl-i Sünnetin hatibiydi (Akın, 2004: 114; Gencan, 1979: 468).

iv. sanki …

Benzerlik ifade eden bağlaçlardan biridir. Sözcükleri benzetme ilişkisi ile bağlar.

Gencan *sanki*'yi benzetme ilgeci olarak değerlendirmiştir. Az çok *gibi*'ye benzediğini ancak *gibi*'de benzetme anlamının açık, *sanki*'de ise benzetme anlamının azıcık örtülü, kapalı olduğunu belirtmiştir (1979: 440-441).

a. Bir vakitler Mumcu Mustafa'nın, Akağa'nın(…) önünde elpençe divan duran(…) Ligorlar, Minaslar, bapkunlar ve ötekilere bir hâl olmuştu. **Sanki** onlar kral, ötekiler köle idi.

b. Nayın ki çıkar zemzeme sûrahlarından
Bülbüller öter **sanki** gülün şahlarından.

c. Hayat denilen şey, gür, kalabalık, pırıl pırıl yukarıdadır. **Sanki** arzın üstündeki madeni şehirlerden biri tersine dönüp tepeden size bakıyor.

d. Kahve falı ile Momsen'in Roma hayali, Payot edisyonunun artıklarıyla Karakin Efendi'nin balıkçılık kitabı, baytarlık, modern kimya, ilmi remil, **sanki** insan kafasının bütün düzensizliği bu çarşıda birdenbire teşhir edilmesi icap ediyormuş gibi birbirine karışıyordu (Gencan, 1979: 440; Akın, 2004: 114-115; Korkmaz, 2017: 956).

v. tıpkı …

tıpkı bağlacı da yine **benzerlik** ifadesiyle ögeleri bağlayan bir bağlaçtır.

a. Sonra, Zekeriya'nın ifadesi alındı. O da **tıpkı** Hacı gibi söyledi.

b. İşte bu Feridun Bey, **tıpkı** kibrit kutularının birinden fırlamış gibiydi.

c. Belden aşağı inen, kasıktan bağlı ve bileklerinden büzmeli bir şalvar yaptırırdım. **Tıpkı**, büyük ninelerimizinki gibi uçları işlemeli uçkurunu şöyle ortadan bir kocaman düğümle aşağıya doğru sarkıtırdım.

d. Fatma ile doğru dürüst konuşmadım… **Tıpkı** bir başkasının çocuğu gibi muamele ettim (Akın, 2004: 115).

Ergin benzerlik ifade eden edatlar arasında **güya** bağlacına da yer vermiş fakat örnek göstermemiştir (2011: 356). **Akın** ise şu örnekleri verir:

a. Böyle bir korku kimin içine girmişse onu iflah etmemiştir. **Güya** üç kişiyi, Recep Çavuşu, Horaliyi, Memedi nöbete dikip, ötekiler uykuya yattılar.

b. Neriman'la konuşurken **güya** bir şey belli etmemek istiyor ama, benim gözümden kaçar mı?

c. Elinde ufak bir çapa ile, bir adam, bu kanalların çizdiği geniş dörtgenler arasında, **güya**, bir tabiat mezhebinin ibadetini yapıyormuş gibi yavaşça eğilip kalkar, durur, çömelir (Akın, 2004: 112).

2.2. İlgeçler ve İlgeç Öbekleri ile Kurulan Eşitlik ve Benzerlik İşlevli Sözdizimsel Yapılar

İlgeçler, çeşitli çalışmalarda edat, takı, çekim edatları, son çekim edatları gibi adlarla geçer (Banguoğlu, 2015; Delice, 2012; Ediskun, 1999; Ergin, 2011; Hacıeminoğlu, 1992; Karaağaç, 2012; Korkmaz, 2017; Sebzecioğlu, 2017). İlgeçler tek başına sözlüksel bir anlamı olmayan, ad ve ad soylu sözcüklerden ve söz öbeklerinden sonra gelip onlara anlam olarak sıkıca bağlı bulunan ve çeşitli anlam ilişkileri kuran görevli biçimbirimlerdir.

İlgeçlerin genellilke sözlüksel anlamları olmadığı için tek başlarına kullanılamazlar. Bu yüzden mutlaka bir sözdizimsel yapı içerisinde yer alırlar. İlgeç öbeği, bir ad unsuru ve bu unsurdan sonra gelen ilgecin oluşturduğu söz öbeğidir.

Sözcüklerin tür kategorilerini belirleyen, onların anlam boyutları ve sözdizimdeki görevleridir. Öbek oluşturan bazı ilgeçlerin bu öbek dışında da farklı görevler üstlendiği görülür. *Önce, sonra, karşı, içeri, dışarı, benzer, başka* vb. ilgeçler ilgeçlikten başka ad, sıfat, belirteç gibi başka görevler üstlenebilirler (Karahan, 2007; Dinçer Bahadır, 2019).

İlgeçlerin farklı işlevleriyle söz dizimsel ve anlam bilimsel yapısı arasında sıkı bir bağ vardır. İlgeçlerin sözdizimsel ve anlam bilimsel yapısını ilgeçlerin istemi belirler (Doğan, 2014: 106). Türkçede ilgeçler, kurdukları ilgeç öbeklerinde tıpkı eylemler gibi zorunlu tamlayıcılara biçimbirimlerini atarlar. Ör. *biz+e göre, sen+den başka, dün+den beri vd.* İlgeçler öbek oluşturmak için zorunlu veya seçimlik öge alırlar buna ilgeçlerin *istemi* de denir (Boz, 2018: 750).

2.2.1. Eşitlik İşlevli İlgeçler ve İlgeç Öbekleri ile Kurulan Sözdizimsel Yapılar

Tümcelerde ilgeçler çeşitli işlevler yüklenirler. Eşitlik işlevi de bu işlevlerden biridir.

i. … gibi

"Belirli bir temel görevi bulunan bir edat, kullanım biçimindeki işlev kayması yoluyla, daha farklı bir işlevi de yerine getirebilir." *gibi*'nin esas görevi **eşitlik**, **aynılık**, **benzerliktir**. Fakat işlev daralması yoluyla çabukluk, tarz ve zaman gösterme işlevi yapabilmektedir (Korkmaz, 2017: 904).

-{DI[4]K} almış bir ortaçtan sonra üzerine gelen *gibi* ilgeci, tümcenin ilgili ögeleri arasında karşılaştırmaya dayanan bir eşitlik ve denklik ilişkisi kurar.

a. Sana değer verdiğim **gibi** ona da değer vermek zorundayım.

b. Fatma Hanım akşama kadar evi temizlediği **gibi** dışarı alışverişlerinş de yapıp bitirmişti.

c. Behçet Bey bunu bilmediği **gibi** bir gece kayıkla yalının önünden geçerken, kayığın içine, tâ ayaklarının ucuna, o büyük ve kırmızı gülü bunlardan hangisinin attığını da fark etmemişti

d. Bir kasa eriği olduğu **gibi** bana verdi (Aslan, 2018: 134; Korkmaz, 2017: 906).

2.2.2. Benzerlik İşlevli İlgeçler ve İlgeç Öbekleri ile Kurulan Sözdizimsel Yapılar

İlgeçlerin üstlendiği işlevlerden biri de benzerliktir. Benzerlik ilişkisi kuran ilgeçler şunlardır:

i. … +{A} benzer

Benzerlik ilişkisi kuran bağlaçlardan biridir.

a. Kız hastada iniltilerin kesildiğini, belki de başağrıları dindiği için Vedia Hanımın uykuya **benzer** bir dalgınlık içinde gözlerini kapadığını ve odasına gitmemenin daha doğru olacağını söyledi.

b. Gözlerini iyice yummuş, kâbusa **benzer** bir izlenim geliştiriyordu; güçlü bir el başından bastırmış da, suyun altına itilmiş, ne kadar çabalasa dışarı çıkamıyor.

c. Bir hayli zamandır kapı önünde beklemişe **benzer**, ikincikli duruşundan anladı.

d. Taşa **benzer** bu yiyeceği nasıl yiyebilirim?

e. Buna **benzer** birçok çiçek var bahçemizde (Dinçer Bahadır, 2019: 227; Sarraç, 1995: 49-50).

ii. … +{Ø} benzeri

Az kullanılan **benzerlik** işlevli ilgeçlerden biridir.

a. Neveser Hanımefendi birkaç gün önce Doktor Zaven'le birlikte gezdiği o uzun koridorları, bakımlıcayken bile bakımsız, çalılar tarlası kılıklı bahçeyi, o taş binanın çalılar bahçesine bakan yüksek pencereli, manastır **benzeri** taş binayı, o taş binanın koğuşlarını, odalarını, her yeri sarıp sarmalamış ölüm ve matem havalarını bir

daha görmek, yaşamak, duymak istemediğinden, kayıt odasında yarı kaçık yarı merhametperest bir hemşireyle 1941-1942 mevsiminin Darülbedayi piyeslerini konuşmaktaydı (Sarraç, 1995: 50).

iii. … +{Ø} cins

Seyrek kullanılan **benzerlik** işlevli ilgeçtir. Genellikle karşılaştırmaya dayalı bir benzerlik ilişkisi kurar.

a. Kıskanmadınız! Çünkü onda meziyet bulmadınız. Telaşa lüzum yok. Bu **cins** şeyler herkeste bulunur.

b. Bu **cins** davranışları tekrarlamaması için uyarıldı.

c. Daha önce görmediğim **cins** bu kıyafetler bana göre değil (Dinçer Bahadır, 2019: 227; Korkmaz, 2017: 907).

iv. … +{Ø} cinsinden

Az kullanılan **benzerlik** işlevli ilgeçlerdendir.

a. Sonra koltuğuma gömülerek, hayatımı düşünmeğe, unutulması, bahsedilmeden geçilmesi veya değiştirilmesi icap eden şeyleri ayıklamağa, behemehal yazılacakları derinleştirmeğe, hulâsa bir yazıdan ve bilhassa hatırat **cinsinden** bir yazıdan samimilik denen şeyin istediği bütün sıkı şartları göz önünde tutarak, hadiseleri zihnimde sıralamağa çalıştım.

b. Sevgi unsurunu kullanamayanlar ise, "her an yeniyi talep etme veya eskinin dışına çıkamama" **cinsinden** ölçüsüz bir yöneliş gösterirler.

c. Büyük romancı Reşat Nuri'nin; "sevda çocuk gözlerinden uyku gibi akar" demesi **cinsinden** bunların da sırları artık gizlenmez bir hâle gelir (Sarraç, 1995: 61-62).

v. … +{Ø} cinsten

Genellikle karşılaştırmaya dayalı bir **benzerlik** ilişkisi kuran ilgeçlerdendir. Bu ilgeç de seyrek kullanılır.

a. Bu **cinsten** kayıtsız ve şartsız bir samimilik ise behemehal bir süzme, eleme ister.

b. Biz evine gittiğimiz zaman İstanbul'un en ucuz ikramlarını görür, envai nasihatlerle en ucuz **cinsten** hediyelerini alırdık.

c. Fakat o da zeki ve herhangi vaziyette şaşılacak **cinsten** bir adamdı.

d. Bu **cinsten** bir atı ilk kez görüyorum.

e. Bu kitap, daha önce okuduğum **cinsten** kitaplara benzemiyor (Dinçer Bahadır, 2019: 227; Korkmaz, 2017: 907; Sarraç, 1995: 62).

vi. … +{Ø} çeşit

Seyrek kullanılan bu ilgeç de yine karşılaştırmaya dayanan bir **benzerlik** ilişkisi kurar.

a. İşte bu küçük gruba bir yığın merakı, ihtirası aşılayan onların kendi başlarına kalmış olsalar çok tabiî geçecek hayatlarını altüst eden Seyit Lütfullah bu **çeşit** bir adamdı.

b. Bir **çeşit** imparatorluk olan bu devleti kuranlar Onüçüncü Yüzyıl'ın sonlarında Türkistan'dan Irak ve İran taraflarına gelen Yıva boyundan Türkmen oymaklarıdır.

c. Babam bu **çeşit** meyve ağaçlarını bahar mevsiminde budamayı tercih eder.

d. Her konuda doğru ya da yanlış söyleyecek sözü var, bu **çeşit** insanları hiç sevmem (Dinçer Bahadır, 2019: 228; Korkmaz, 2017: 907; Sarraç, 1995: 65).

vii. … +{Ø} denli

Korkmaz *denli*'nin Türkiye Türkçesinde yeni bir şekil olarak kullanıldığını söyler (2017: 906). Kullanım sıklığı düşük ilgeçlerdendir. **Benzerlik** ilişkisi kurar.

a. Onun bu **denli** işlere pek aklı yatmıyor.

b. Ne **denli** uğraşsanız boştur, nesir yazanın da şair kadar saygıya layık olduğuna kimseyi inandıramazsınız.

c. Anlayalım bakalım, bu çocuk **denli** davranışlar da ne oluyor (Korkmaz, 2017: 906).

viii. … +{Ø} derece

Benzerlik ilişkisi kuran ilgeçlerden biri de … +{Ø} derece ilgecidir.

a. Aramızda o **derece** iyi ilişkiler bulunması sevindiricidir.

b. Geçen yıl Ankara'da o **derece** sıcak oldu ki, gündüzleri sokağa çıkamadık.

c. Beyoğlu'nda bu **derece** itibar görmemişti.

d. Fakat hayasızlığı, cüreti bu **derece** ileriye götüreceğini asla tahmin edemezdim (Korkmaz, 2017: 910).

ix. … +{Ø} gibi

Benzerlik ilişkisi kuran ilgeçlerdendir. Benzerlik ifade eden ilgeçlerin en yaygın kullanılanlarından biridir.

a. Hak ve kuvvet kılıçla kın **gibidir**; içinde kılıç olmayan kına kimse hürmet etmez.

b. Anadolu ve Rumeli ufkun iki ucunda iki ahşap konak **gibi** yanıyor.

c. Bu başıboş düşüncelerle yorulan Behçet Bey, yeniden gözlerini kapadı. Altın yapraklı bir ağaç **gibi**, gözlerinin önünde gene saat seslerini gördü.

d. O kadar hafif mi ki, kolumu bir kanat **gibi** kımıldatsam havaya uçabilirim.

e. Onlar **gibi** olmak, onlar **gibi** giyinmek, onlar **gibi** yiyip içmek, onlar **gibi** oturup kalkmak, onların diliyle konuşmak… Haydi bunların hepsini yapayım. Fakat onlar **gibi** nasıl düşünebilirim. Nasıl onlar **gibi** hissedebilirim?

f. Tavşan **gibi** çevik, tilki **gibi** kurnaz, köpek **gibi** sadık bir dostu kim istemez?

g. Yıllardır senin **gibi** bir arkadaş hayal ederdim (Gencan, 1979: 438; Dinçer Bahadır, 2019: 228; Korkmaz, 2017: 905).

-{DI^{4}K} almış ortaçlardan sonra gelen *gibi* ilgeci eşitlik bildirdiği gibi benzerlik de bildirebilir.

a. Umduğum **gibi** çıkmadı.

b. Bildiğin **gibi** yapabilirsin.

c. Annemin hayal ettiği **gibi** bir evimiz olmuştu sonunda.

d. Bundan böyle istediği **gibi** meşgul olabileceğini, hiç kimsenin kendisini artık rahatsız etmeyeceğini ilave etmişti (Korkmaz, 2017: 905).

Bu ilgeç bazen de benzerlikten gelen bir tahmin gösterir.

a. Ayak izlerine bakılırsa, burada birileri dolaşmış **gibi**.

b. Hava bulutlu olduğuna göre bu gün yağmur yağacak **gibi**.

c. Mektuplardaki ifadelerine bakılırsa, buraya dönecek **gibi** (Korkmaz, 2017: 906).

-{(y)AcAğI} gibi, -{mI^{4}ş} gibi, -{(y)AcAK} gibi, -{yor(mI^{4}ş)} gibi, -{A/I^{4}r} gibi yapıları daha çok gerçek olmayan, "*-mişcesine*" anlamında var saymaya dayalı bir **benzetme** işlevi görür.

a. Bir idadi talebesine ders verir **gibi** hızla elemi bana anlattı.

b. Yıldızlar şöyle geri çekilir **gibi** oldular.

c. Ali öyle bir ters baktı ki; kadın, bütün hıçkırıklarını katı lokmalar yutar **gibi** içine çekti.

d. Her istediğimiz yere gidiyoruz **gibi** geliyor bize.

e. Gözlerimi görmesem senden kopmuşum **gibi** geliyor.

f. Güneş denilen ağır ve büyük ateş küresini, omuzlarımın üzerinde tek başıma, ben taşıyormuşum **gibi** gökyüzünün bütün yaz ağırlığını sırtıma abanmış hissediyorum.

g. Yüz kulaç derinde deniz olanca yüküyle üstüme abanıyormuş **gibi**.

h. Mümtazla Nuran çok uzaklardan dönüyorlarmış **gibi** şaşkındılar.

i. Farkında değilmiş **gibi** davrandı.

j. Dudakları bir şey söyleyecekmiş **gibi** birkaç kez titredi (Korkmaz, 2017: 905-906).

x. …{Ø} kadar

Sık kullanılan ilgeçlerden biri olan ... *kadar* ilgeci **benzerlik** ilişkisi kurar. **Gencan** *gibi'*nin yalnız benzetme görevinde olduğunu *kadar*'ın ise benzetme görevine bir de nicelik ayrıntısı kattığını söyler (1979: 440).

a. Cennet **kadar** güzel vatanın var.

b. Ağırlığı bir küçük çocuk **kadardı**.

c. Kendisi denizde tüy **kadar** hafifti.

d. Görünüyordu ki bir ilkbahar sabahı **kadar** pembe, bir dişi kaplan **kadar** kuvvetli, yeni açan bir gül tomurcuğu **kadar** sağlam yaşıyorsunuz.

e. Hava bir genç kız kahkahası **kadar** berraktı, saftı, aydınlıktı (Gencan, 1979: 440; Korkmaz, 2017: 909).

xi. … +{Ø} kabil

Gibi, bunun gibi, böyle, bu türlü anlamlarına gelen bu ilgeç de çok seyrek olarak kullanılır. **Benzerlik** işlevi bulunur.

a. Vahidettin Efendimizin de elinde bu **kabil** insanlar olsaydı Mustafa Kemal'in kim olduğunu anlamaz mıydı?

b. Rejisör Halid Refiğ ise, "Bu **kabil** filmlere yurt dışında çeşitli ödüller verildiğini, bu ödüllerin de Yeşilçam'ı aynı çizgide yeni filmler yapmaya teşvik ettiğini…" belirtti.

c. Ecnebiye karşı neyin fıkdanını çekiyoruz, bu **kabil** münevver ticaret erbabının değil mi? (Sarraç, 1995: 118).

xii. … +{Ø} kabilinden

Seyrek kullanılan ilgeçlerdendir. Benzerlik ifade eder.

a. Hatıra **kabilinden** bir şeyler karalıyordu.

b. Kafiyeli çapraşık temiye (muamma) **kabilinden** telmihlerle dolu olan taşlamalar pek eğlenceli olur ve diğer aşıklar da reisi takip ederdi.

c. Kadınlar üzerindeki stajı iki üç komşu kızını aşmayan toy bir delikanlıya otuz beş yaşının objektif görüşlerini mâl etmeğe kalkmak, olsa olsa İstanbul'un fethinde paraşütçü kıtaların rolünü araştırmak **kabilinden** bir anokronizm örneği olur (Sarraç, 1995: 118-119).

xiii. … +{Ø} misali

Osmanlı Türkçesi metinlerinde çokça kullanılan *misal* ilgeci, Türkiye Türkçesinde kullanımdan düşmüştür. Fakat seyrek olarak *misali* biçimindeki hâli kullanılır. Bu ilgeç "gibi, bu türlü" anlamlarında **benzerlik** işlevi ile kullanılır.

a. İnsanoğlu kuş **misali** bu gün burada yarın nerede?

b. Bir namazlık saltanatın olacak
Taht **misali** o musalla taşında

c. Değirmen **misali** döner başım

d. Uykusu, ilk yaz sabahlarına açılan pencereler **misali** bir dolup bir boşaldı.

e. Yolcuyum bir kuru yaprak **misali**
Rüzgarın önüne kapılmışım ben

f. Su **misali** akıp giden ömrümde bir seni unutamadım.

g. Kuru bir yaprak **misali** oradan oraya savrulmuşum (Dinçer Bahadır, 2019: 228; Korkmaz, 2017: 907; Sarraç, 1995: 132).

xiv. … +{Ø} tür

Benzerlik ifade eden ilgeçlerdendir.

a. Üstelik, onun kişiliği de bu **tür** aracılıklara elverişli sayılamaz.

b. Ne **tür** eğitimden geçmiş olursak olalım, hangi gelir grubu içinde, hangi toplumsal konumda bulunursak bulunalım insan olarak hepimiz düşünce dünyamızı yüzyüze geldiğimiz olaylar karmaşasına, evrenin kaosuna bir düzen yakıştırmak kaygısıyla kurarız.

c. Şiirle nesiri birbirine karıştırdıkları, bir **tür** manzum nesir yazdıkları içindir ki, Tanzimat ve Servet-i Fünun şairlerinin birçoğu, şair

olamamışlar ve bize şiirin lezzetini tattıramamışlardır (Sarraç, 1995: 159-160).

xv. … +{Ø} türünden

Az kullanılan **benzerlik** işlevli ilgeçlerdendir.

a. Bunların büyük çoğunluğu Prusya türü eğitim görmüş, harbiye nazırlığı, harbiye nazırlığı müsteşarlığı, genelkurmay başkanlığı, muhafız komutanlığı gibi mevkilere ve diğer önemli komutanlıklara getirilen Mahmut Şevket Paşa, Enver Bey **türünden** kişilerdi.

b. Abdi Bey **türünden** 'tufeylîlerin', herkesi mutlu edecek çözümler yerine, yeni, daha da katmerli sorunlar getireceğini!... (Sarraç, 1995: 162).

xvi. … +{Ø} üzere / üzre

üzere/üzre ortaçlarlan sonra kullanıldığında *gibi* ilgecine yakın bir denklik **benzerlik** işlevi gösterir.

a. Daha önce belirtildiği **üzere** gramerlerimizin edatlar konusu oldukça karışıktır.

b. Bilindiği **üzere** bu anlaşmalar, Osmanlı Devleti'nin taksimini öngörüyordu.

c. Ayrıntıları yarın açıklanacağı **üzere** yeni bir vergi paketi geliyor (Korkmaz, 2017: 907).

xvii. … +{Ø} yerinde

Seyrek kullanılan ilgeçlerden biridir. **Benzerlik** işlevi ile kullanıldığı görülür.

a. Annesi **yerinde** bir kadını karşıdan karşıya geçerken görmezden geldi.

b. Ağabeyi **yerinde** olan bu adamla kaçıp evlenmiş (Dinçer Bahadır, 2019: 228).

xviii. … +{Ø} yollu

Az kullanılan **benzerlik** işlevli ilgeçlerden biridir.

a. Söz arasında ortaya lâtife **yollu** bir suâl atıldı.

b. Birkaç kez ağzından "Hitler büyük adam…" **yollu** sözler kaçırmış, birkaç kez de Hitler'in Türkleri temiz ırk kabul etmesini övmüş ve genellikle Hitler'le Stalin arkadaşlığına temas etmiştir.

c. Ve onlar da galiba "adamcağızı üzdünüz, zaten ihtiyar, bir ayağı çukurda…" **yollu** bir şeyler söylüyorlardı (Sarraç, 1995: 179).

Karaağaç çekim edatlarını sınıflandırırken benzerlik bildiren edatlara **türlü** edatını da almış fakat herhangi bir örnek göstermemiştir (2009; 2012).

2.3. Ulaç Öbekleri ile Kurulan Benzerlik İşlevli Sözdizimsel Yapılar

Çeşitli dilbilgisi kitaplarında ulaçlar için zar-fiil, bağ-fiil, bağ-eylem, belirteç tümceciği, fiilin zarfsı şekli, gerundium gibi terimler kullanılmaktadır (Aslan, 2018; Banguoğlu, 2015; Boz, 2015; Ediskun, 1999; Ergin, 2011; Gencan, 1979; Korkmaz, 2017). Ulaçlar tümcede eylemi niteler. Eylemlere bazı eklerin eklenmesiyle oluşurlar, yan tümce oluşturarak genişleyebilirler, tümce gibi ögeler alabilirler bu yönlerden belirteçlerden ayrılarlar. Ulaçlar seçimlik ögelerdir. Tümcelerde anlamın zenginleşmesini sağlarlar, tümceden çıkarıldıklarında tümcenin yapısını bozmazlar.

Ulaçlar, eylemlerin zaman, sayı ve kişiye bağlı olmayan biçimleridir ancak ortaçlardan türeyen ulaçlarda zaman anlamı söz konusudur. Eylemlerden hem sözcük hem de söz öbeği yaparlar. Bu biçimde oluşan sözcüklere ulaç, söz öbeklerine ise ulaç öbeği denir. Ulaç öbekleri hem yardımcı tümceyi yükleme bağlar hem de temel yüklemi niteler (Boz, 2015: 47).

-{cAsInA}

+{CA} eşitlik, üçüncü teklik kişi iyelik ve yönelme biçimbirimlerinden oluşan –{cAsInA} ulacı, bağlı bulunduğu eylemdeki hareketin tarzını, benzetmeye veya farazî karşılaştırmaya dayanarak niteler. Bu ulacın –{r}, -{Ar}, -{I^{4}r}, -{mI^{4}ş}, -{AcAk}, -{(y)Iyor}, -{(y)Iyormuş} ortaçlarına getirilmesiyle kurulan **–{rcAsInA}**, **-{ArcAsInA}**, **-{IrcAsInA}**, **-{mIşcAsInA}**, **-{IyormUşcAsInA}**, **-{(y)AcAkcAsInA}**, **-{(y)AcAkmIşçAsInA}** ve **-{mAcAsInA}**, **-{mAmAcAsInA}** şekilleri de benzerlik işleviyle kullanılır. Bunlara örnek oluşturan tümceler aşağıda karışık halde verilmiştir.

i. Sabahleyin yağmur bardaktan **boşalırcasına** yağıyordu.

ii. İlyas sigarasını o anda akla gelebilecek bütün düşünceleri ezmek **istercesine** kül tabağına iyice bastırarak…

iii. Halbuki ora insanları tam aksiyledir. Ayaklarını yerde **sürürcesine** giderler.

iv. Kendine sorutabilecek ve cevap vermeğe mecbur olabileceği bir hesabı **tutarcasına**, bir itinayla her gün bir Türkçe İstanbul bir de Fransızca Paris gazetesini muhteli, renkli kalemlerle işaretlermiş.

v. Durdu'ya bu sefer **yalvarırcasına**, boynunu büktü baktı.

vi. O mini mini yumurtaları özenle saklar, baharda tırtılların yumurtalarından çıkışını bir eser ortaya **koymuşcasına** sevinerek, keyiflenerek seyrederdi.

vii. Yusuf, utandı. Bir suç **işlemişcesine**… Başını eğdi.

viii. Adam meyvelere şimdiye kadar böylesini **görmemişcesine** bakıyordu.

ix. Adnan Bey başının üstünde bir dünya **parçalanmışcasına** ezilmiş gibi hâlâ gözlerini Beşir'den ayırmayarak duruyordu.

x. Birçok şeyler **biliyormuşcasına** bıyık altından gülmüştü.

xi. Hösük köye girdiğinde önüne gelene, önemli bir sır biliyor da **söylemiyormuşcasına** gülüyordu.

xii. Hizmetçi bir şey daha ilave etmek **istiyormuşcasına** duruyordu.

xiii. Anne oğullarını uğurlarken sanki bir daha **göremiyecekcesine** üzülüyordu.

xiv. Elindeki sopayı birine **vuracakmışcasına** havaya kaldırdı.

xv. Gönderilen paketleri odanın içine temelli **kalacakmışçasına** yerleştirdi.

xvi. Haydi kardeş, gel bir lâdes tutuşalım; birbirimize birer kitap **almacasına**!

xvii. Evin onarımı için ustayla on gün içinde **bitirmecesine** pazarlık yapıldı.

xviii. Fukara Bal Kız yanmakta ki, bunca yıldır tütünü tepesinden **çıkmacasına**…

xix. O günlerde Büyükhanım odasına dışarıya hiç **çıkmamacasına** kapandı.

xx. İşte oturmamız bu oturma… O gün eve koştum, bir daha **çıkmamacasına**…

xxi. Bu kez giden giderse bir daha **dönmemecesine** gider.

xxii. Bir elinde sigara bir elinde fincan **susmamacasına** anlatıyordu (Korkmaz, 2017: 875-876).

Tablo 1. Eşitlik İşlevli Sözdizimsel Yapılar

Bağlaçlar	… dA …dA …dA …dA gerek… gerek(se) / gerekse de … ha… ha… hem… hem (de)… her ne kadar… -sA / (i)sA (dA) … … ile, (y)lA … ister(se)… ister(se)… ne… ne… / ne… ne de… …olsun …olsun … ve …
İlgeçler ve İlgeç Öbekleri	… +{Ø} gibi

Tablo 2. Benzerlik İşlevli Sözdizimsel Yapılar

Bağlaçlar	âdeta … … aynı şekilde nasıl ki … sanki … tıpkı …
İlgeçler ve İlgeç Öbekleri	… +{A} benzer … +{Ø} benzeri … +{Ø} cins … +{Ø} cinsinden …+{Ø} cinsten … +{Ø} çeşit … +{Ø} denli … +{Ø} derece … +{Ø} gibi … +{Ø} kabil … +{Ø} kabilinden … +{Ø} kadar … +{Ø} misali … +{Ø} tür … +{Ø} türünden … +{Ø} üzere / üzre … +{Ø} yerinde … +{Ø} yollu
Ulaç Öbekleri	–{rcAsInA} -{ArcAsInA} -{IrcAsInA} -{mIşcAsInA} -{IyormUşcAsInA} -{(y)AcAkcAsInA} -{(y)AcAkmIşçAsInA} -{mAcAsInA} -{mAmAcAsInA}

2.4. Eşitlik ve Benzerlik İşlevli Sözdizimsel Yapıların Tümce Ögelerindeki Görünümü

Tespit edilen bu yapılar tümce ögelerinde yer alırlar. Eşitlik ve benzerlik işlevli sözdizimsel yapılar tümcelerde en fazla belirteç tümleci olarak kullanılır. Aşağıda bunlara örnek oluşturan tümceler verilmiştir.

2.4.1. Eşitlik ve Benzerlik İşlevli Sözdizimsel Yapıların Özne Olarak Kullanımı

a. Veli ile öbür bahçe sahipleri büsbütün susuz kaldılar (Korkmaz, 2017: 933).
b. Bu cins şeyler herkeste bulunur (Sarraç, 1995: 61).
c. Bu denli yakışıksız iş yapmak insanı çileden çıkartıyor (Korkmaz, 2017: 478).

2.4.2. Eşitlik ve Benzerlik İşlevli Sözdizimsel Yapıların Nesne Olarak Kullanımı

a. Biliyorum o zaman suç ile günahı, haram ile helâl olanı biliyorum ve korkmuyorum (Korkmaz, 2017: 933).
b. İstemez; benim gibisini nereden bulur?
c. … kendi çocuklarına başka türlü, isterseniz bugünkü tabirleriyle modern ve lâik hediyeler seçen dayım, belki de babamın kayyum olması ve evimizin Mihrimah Camiinin yanıbaşında olmasından bana bu cins hediyeler verirdi. (Sarraç, 1995: 61-92).

2.4.3. Eşitlik ve Benzerlik İşlevli Sözdizimsel Yapıların Belirteç Tümleci Olarak Kullanımı

a. Keşke seni sabahleyin bu kadar söyletmeyeydim.
b. Selam verseler, gelincik çiçeği gibi kızarıverirdi.
c. Dedim ya, doğuşa dirime düşmandım. Yine de gülümsüyordum, güzel bir şeyle karşılaşmışcasına.
d. İstanbul'daki olaylar Anadolu'dakine benzemedi, bağırda açılan yaralar misali memleketi etkiledi (Korkmaz, 2017: 466-478).

2.4.4. Eşitlik ve Benzerlik İşlevli Sözdizimsel Yapıların Yüklem Olarak Kullanımı

a. İşte bunun da İlyas'la Osman kadardı yaşı.
b. Hava bulutlu olduğuna göre bugün yağmur yağacak gibi.
c. Beyaz güller kokusuzdur, kırmızılar arasında ben gibidir, yağı azdır, fakat çabuk donar, kırmızı güllerin arasına da bu hassasından ötürü karıştırılır.
d. Zaten adamın gözleri hiçbir şey yadırgamayacak cinstendi, her hal, her şey onun için olağandı (Korkmaz, 2017: 933; Sarraç, 1995: 62).

3. BÖLÜM

EŞİTLİK VE BENZERLİK İŞLEVLİ SÖZDİZİMSEL YAPI ÖRNEKLERİ

Söz dizimsel yapıda önemli bir yer tutan eşitlik ve benzerlik işlevlerinin bağlam içi kullanımlarını gözlemleyebilmek için Türkçe Ulusal Derlem (TUD) kullanılmıştır.

TUD sürüm 3.0, 50 milyon sözcükten oluşan, 24 yıllık bir dönemi (1990-2013) kapsayan, günümüz Türkçesinin çok sayıda farklı alan ve türlerden yazılı ve sözlü örneklerini içeren, geniş kapsamlı, dengeli ve temsil yeterliliğine sahip, genel amaçlı bir referans derlemdir (Aksan vd., 2012). Derlemde taramalar "Yazılı Metin Sorgusu" üzerinden "Standart Arama (Temel)" ile yapılmıştır. Derlemde ilk 2500 sonuç gösterilmektedir. Her tarama için, ulaşılan 2500 sonuç dikkatle incelenmiş sayısal veriler oluşturulmaya çalışılmıştır. Sayısal veriler, tespit edilen eşitlik ve benzerlik işlevli söz dizimsel yapıların kullanım sıklıklarını netleştirmek adına önemlidir. Her bir söz dizimsel yapı taramasıyla elde edilen 2500 örnekten seçilen tümceler sıralanmıştır.

Bazen tümce bağlamı işlevleri belirlemede yeterli olmamaktadır. Böyle durumlarda metnin daha geniş bölümüne bakılarak işlevler tespit edilmeye çalışılmıştır. Bazı söz dizimsel yapılarda ise işlevi tam olarak belirlemek daha detaylı bir incelemeyi gerektirmektedir. Bu gibi durumlarda yalnızca seçilen örnek tümceler verilmiştir.

3.1. Eşitlik İşlevli Sözdizimsel Yapılar

3.1.1. Eşitlik İşlevli Bağlaçlar ile Kurulan Sözdizimsel Yapılara Örnekler

3.1.1.1. … dA

Derlemde 4455 metinde toplam 397286 kez görünür. Türkçede çok sık kullanılan bağlaçlardan bir olan *dA,* çeşitli işlevleriyle karşımıza çıkar. Eşitlik işlevi de bunlardan biridir. Ancak bu işlevlerin tam tespiti için detaylı bir incelemeye ihtiyaç vardır. *dA*'nın derlem içindeki örnekleri incelenmiş eşitlik işleviyle kullanıldığı tümcelerden seçilenler aşağıda verilmiştir.

i. *Bununla beraber, bir mefkure olarak "Türk birliği" bu üç merhale halinde <u>bu kitapta</u>* ***da*** *yer almaktadır: Birinci merhale*

Anadolu Türklüğü, ikinci merhale Oğuz birliği (Anadolu, Azerbaycan ve Türkmenistan'ı içine alacak bir birlik), üçüncüsü Turan birliği...

- ***ii.*** *Şehirlerdeki bu organizasyonlarda üretici-zanaatkâr veya müteşebbis olarak kadınların **da** yer aldığını tespit edebiliyoruz.*
- ***iii.*** *Oyuncu arkadaşımız Murat Şenol ve yönetmenimiz Özdemir Çiftçioğlu **da** kadroya dahil olduktan sonra elimize senaryoları alıp okuduk, canavar gibiydi.*
- ***iv.*** *Dünyanın hiçbir medeni ve demokratik ülkesinde ve bu arada hiçbir Avrupa Birliği ülkesinde mevcut olmayan, adaletsiz ve ilkel vergi sistemimizin ıslahı ve AB standartlarına uydurulması **da** bu Birliği ilgilendirmemektedir.*
- ***v.*** *Endüstrideki darboğazı **da** eleştiren Nahum, "Bu ekonomide her an her şey olabilir, biz sokak yaratıcılığı sistemini geliştiriyoruz" dedi*
- ***vi.*** *Tam ortadaki konumu nedeniyle Türkiye için özellikle önemli olan bir başka sorun **da,** petrol zengini Ortadoğu ülkelerinin Kuzey-Güney ilişkilerindeki tavrının ne olacağı.*
- ***vii.*** *Harnecker'in işaret ettiği seçim, bürokrasi,öncü örgütsüzlük, tanımsızlık gibi unsurları bizim **de** izlememiz gerekiyor.*

3.1.1.2. … dA … dA … dA

Derlemde dA olarak taranmıştır. 4455 metinde 397286 kez görünür. Çıkan sonuçlar arasından uygun örnekler seçilerek sıralanmıştır.

- ***i.*** *Birçok noktada şikayet ediyorsan, yeri gelir iftira **da** edersin, ihanet **de.***
- ***ii.*** *Şunu **da** kaldırabilir miyiz; bunu **da** kaldırabilir miyiz derken, beş çuval pamuğu farkında olmadan balkonun ortasına yığdık.*
- ***iii.*** *Ona sarılmak, sanki çok uzun yıllar sonra, ve bir şey beklemeden elini tutmak, öfke **de**, acı **da**, imkansızlık **da** unutulmuş, anlama bile unutulmuş, geçmişi haklı çıkarırcasına yeniden hissederek her şeyi, geçmişin artık hoş ve benzersiz gelen tadıyla, tıpkı.*
- ***iv.*** *Dün **de**, bugün **de** yağmur ve fırtına var.*
- ***v.*** *Bak evladım sen benim büyük torunumsun, seni **de** diğerlerini **de** severim; ama nasıl böyle bir hata yaparsın, bak bende aşk oyunlarına çabuk kapılan, kıskanç bir adamım ama artık uslandım, sen de bana çekmişsin çekmesine de artık devir uslanma devri.*
- ***vi.*** *Roman kişileri için **de** Cumhuriyet için **de** dağın öteki yüzünde, zirveden inişin tüm acıları ve sonu vardır.*

vii. *Her ne kadar çok başka zamanda yaşasa* ***da****, çok farklı bir kültürleri olsa* ***da****, bizden çok başka şeyler yiyip içseler* ***de,*** *insan insandır ve her zaman benzer şekilde düşünür.*

viii. *Kültürel bilincini kaybeden millet* ***de*** *fert* ***de*** *asli hüviyetini yitirmektedir.*

3.1.1.3. gerek … gerek(se) / gerekse de …

3241 metinde 18203 kez görünen *gerek* sözcüğü, derlemin sunduğu 2500 örnekten 1037'sinde eşitlik işlevli bağlaç olarak kullanılmıştır.

i. *Bugün* ***gerek*** *apartman hayatı,* ***gerek*** *yaşayış biçimimiz ve ekonomik durumumuz itibariyle biz, mahalle denen müesseseyi yıkıyoruz, ortadan kaldırıyoruz.*

ii. *Çalışma,* ***gerek*** *nicelik* ***gerekse*** *nitelik yönünden, insan sermayesinin geliştirilmesinde Türkiye'nin dünyadaki konumunun oldukça yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır.*

iii. ***Gerek*** *Fatih döneminde,* ***gerekse*** *on altıncı yüzyılın ikinci yarısına kadar medreselerdeki öğretim bilimsel ve pedagojik ilkelere uygun olarak yapılıyor ve çok ciddiye alınıyordu.*

iv. *Asıl Önemli gelişmelerden biri, tiyatro sanatının* ***gerek*** *oyunculuk,* ***gerek*** *yazarlık,* ***gerekse*** *yönetmenlik dallarıyla bugün üniversitelerimizde de yer almış olmasıdır.*

v. *Bu girişim* ***gerek*** *İngiltere, Fransa ve Rusya'nın kendi aralarındaki güç dengesi mücadelesi* ***gerekse de*** *Osmanlı'nın adadaki ayaklanmayı bastırması sonucu başarısız oldu.*

vi. *Ne var ki, Baumgarten'in yaşadığı çağın ve çevrenin sanat anlayışı* ***gerek*** *zaman,* ***gerekse de*** *mekân bakımından sınırlı bir niteliğe sahipti; ve sadece o dünya için geçerli güzel'i sanat yaratımında varılması gereken sonuç olarak değerlendiriyordu.*

vii. *1980'li yıllarda* ***gerek*** *süt üretimine uygulanan kotalar,* ***gerekse de*** *öteki ürünlerde koruma oranlarının arttırılması sonucunda sütün fondan aldığı pay giderek azalmış ve 1990 yılından sonra %20'nin altına düşmüştür.*

3.1.1.4. ha … ha …

Derlemde 1067 metinde 5022 kez görünür. İlk 2500 örnek tarandığında ise 203'ünün eşitlik işlevli bağlaç olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

i. *Nasıl Alice, oradan oraya koşar ve çıkışı bulamaz, nereye gittiğini bilmiyorsan* ***ha*** *sağdan* ***ha*** *soldan gitmişsin ne önemi var diye bir yanıt alır.*

ii. *Çocukluğumdan beri ev işi yapıyorum,* ***ha*** *bir fazla,* ***ha*** *bir eksik, ne fark ederdi.*

iii. *Halen Bitlis ve çevresinde söylenegelen "**Ha** Hoca Ali, **ha** Ali Hoca" tekerlemesi de bu nüktedan kişinin sözüdür.*

iv. *Biriktirenler de biriktirmeyenler de, aynı ölümlü dünyaya karşı kürek çekip duruyoruz; **ha** toptan unutmak **ha** bir an bile unutmamak, **ha** izleri silmek **ha** arkasında fasulyelerden bir iz bırakmak, **ha** safra atarak zaman kazanmak, **ha** rafları doldurarak zaman kazanmak.*

v. *Madem, sıradan bir insanın yaşamı ile, bir savaşçının yaşamı aynı değerde, ikisi arasında herhangi bir fark yok, neden siz ve ben toplanıp, savaşçı olma yollarını inceliyoruz? O zaman, ben **ha** sıradan bir öğretmen olayım, **ha** olağanüstü bir öğretmen, fark etmemeli!*

vi. ***Ha** Londra **ha** İstanbul, döndüğümde kendimi bulamadıktan sonra!*

vii. ***Ha** hukuk müşavirliği yapmışsın saygın bir devlet kurumunda, **ha** filan hanımın elbisesini dikmişsin.*

viii. ***Ha** yaz **ha** kış, **ha** yağmur **ha** güneş fark etmez, İstanbul'da yürümek kalabalıkla birlikte yürümek demek.*

3.1.1.5. hem … hem(de) …

Derlemde 3661 metinde 55459 kez görülür. İlk 2500 örnekte eşitlik işlevli bağlaç sayısı 2124'tür.

i. *Böylelikle, **hem** şenlikler yapılmış ve çocuklar eğlenmiş, **hem de** herkes dilediğince çığlık atarak rahatlamış olmaz mı?*

ii. *Bu nedenle bu devrede çeşitli oyuncakların saklanıp bulunması şeklinde bebekle oynanan oyunlar, bebeği **hem** zihinsel açıdan geliştirecek **hem** yetişkinle olumlu bir etkileşim içine girmesini sağlayacak **hem de** eğlendirecektir.*

iii. *Acelesi vardı, çünkü onu sevgili eşi ile biricik oğlunun bulunduğu Belçika'ya götürecek olan uçağın pilotu motoru ısıtmaya başlamıştı bile! Barış, orada **hem** sevdiklerine kavuşmanın keyfini çıkartacak **hem de** bir televizyon programına katılacak.*

iv. *Bu gelişmeler üzerine **hem** düzenli haberleşmenin sağlanması, **hem de** herhangi bir oldu bittiye getirilip, telgrafhanenin kullanılmasına engel olunmasının önüne geçilmesi için Saraydüzü Kışlası'nda telgrafhane (haberleşme merkezi) hazırlanmıştır.*

v. *İletişim bugün için **hem** teknolojik kapasite gelişmesi bakımından **hem de** ekonomik alanda milyonlarca çeşit ürün sunması bakımından **hem** tüketicilerin **hem de** üreticilerin; ya da **hem** üretenlerin **hem de** yararlananların iştahını kabartan bir sektör konumuna gelmiştir.*

vi. *Hemen arkasından, tam da kendisinden ümidi kestiğimiz bir anda Teoman,* ***hem*** *albümüyle,* ***hem de*** *imzasını attığı başka bir prodüksiyonla karşımıza çıkıverdi.*

vii. *Bunun için ürün seçerken hep önerdiğimiz şey,* ***hem*** *UVA'nın* ***hem*** *UVB'nin birarada bulunduğu ürünler kullanılması." Aydemir "koruma faktörlü ürün" derken sadece güneş kremlerini kastetmediğinin; spreyler, yağlar ve losyonları da içeren bir yelpazeden bahsettiğinin altını çiziyor.*

viii. *Onun için de;* ***hem*** *içeride,* ***hem*** *dışarıda baş edilmez bir "korkutucu" olma rolüyle, sürekli höthötlenilir.*

ix. *Ayrıca banka, menkul kıymeti ihraç eden kuruluşun, söz konusu gayrimenkul projesini, süresi içinde bitirilmesini de garanti edecektir ki bu da tarihi edimi işaret etmektedir, özetle Banka,* ***hem*** *asli edimi* ***hem*** *tarihi edimi garantilemektedir.*

3.1.1.6. her ne kadar … -sA / -(i)sA (dA) …

Derlemde *kadar* olarak taranmıştır. Genel olarak karşıtlık işlevinde kullanılan bu bağlaç nadiren eşitlik işleviyle de kullanılmaktadır. Eşitlik işlevli olan örneklerden seçilen tümceler aşağıda verilmiştir.

i. ***Her ne kadar*** *ahlâk güzelliği daha önemliyse de, fiziki güzelliği veya yakışıklılığı tamamen devre dışı bırakmayın.*

ii. ***Her ne kadar*** *orkinos besiciliğinin yapılmasına yönelik ticari aktiviteler ilk olarak 1970'li yıllarda Japonya'da ve sonrasında Kanada'da başladıysa da, orkinos çiftlikleri Akdeniz'de yakın bir geçmişe sahiptir.*

3.1.1.7. … ile, (y)lA …

Derlemde sadece *ile* olarak taranmıştır. 4260 metinde 199337 kez görünür. Verilen ilk 2500 örnekte 527'si eşitlik işlevli bağlaç görevindedir.

i. *1985-1988 yıllarında ÖSYS puanlarına göre Teknik Eğitim Fakültesinin Ağaç işleri Öğretmenliği programına yerleştirilen öğrencilerin, 1985 ÖSS hariç olmak üzere, ÖSS veya ÖYS puanları* ***ile*** *akademik başarıları arasında hesaplanan korelasyon katsayıları arasında fark yoktur.*

ii. *Ayrıca özgürlükçü fikirleri, Osmanlı toplum yapısı* ***ile*** *İngiltere'nin toplum yapısındaki benzerlikler de pekiştiriyordu.*

iii. *Priz sona erme süresi ise, çimento ve suyun birleştirildiği an* ***ile*** *çimento hamurunun katılaştığı (sertleşmenin başladığı) an arasındaki süredir.*

iv. *Schmitt, yasallık* ***ile*** *meşruluk arasındaki ilişkiye dair bu saptamalarını başka bağlamlarda ve değişik terimlerle tekrar tekrar dile getirmiştir.*

v. *Üsküdar iskelesinde bir gece tanık olduğum konuşmada bir genç kız arkadaşına karşı kıyıdaki gökdelenlerin ışıklarını gösterip "Ne güzel" deyince aldığı "Evet" karşılığının ardından şu sözleri yuvarlamıştı: "New York gibi!"* İstanbul ***ile*** *New York arasında kurulan bu benzerlik ürkütücüdür.*

vi. *Mevcut belge işlemlerinin de yer aldığı kurumsal yapının analizi* ***ile*** *iş ve işleyişi belirleyen yasal koşulların analizi bu çalışmaları oluşturmaktadır.*

vii. *İzleyici* ***ile*** *oyun arasına konulan mesafe oyunun kendi iç mekanizmasında, kendi yapısında üretilen bir şey olarak izleyiciyi de oyunun içine alır, düşünsel bir etkinliği vareder.*

3.1.1.8. ister(se) … ister(se) …

2206 metinde 9859 kez görünür. Verilen ilk 2500 örnekten 883'ü eşitlik ifade eden bağlaç olarak kullanılır.

i. *Ancak şu husus da unutulmamalıdır ki;* ***ister*** *psikolojik âlemde,* ***ister*** *fiziki dünyada, önemsiz gibi görünen pek çok detay, tahminlerin üstünde nice ehemmiyetli keşif, teşebbüs ve icatlara kapı aralamıştır.*

ii. *Ruhsal egzersizler için,* ***ister*** *satranç oynayın,* ***ister*** *güzel bir şiir kitabi elinize alıp okuyun,* ***ister*** *müzik dinleyin üzerinizde ne kadar olumlu bir etki yarattığını göreceksiniz.*

iii. *Asıl üzerinde durulan sorun,* ***ister*** *metin,* ***ister*** *nesne olsun, biçimin algılanma aşamasında, bu algılamanın tamamlanıp tamamlanmadığıdır.*

iv. ***İster*** *donanım olsun,* ***isterse de*** *yazılım, kopya telefonların hiçbiri orijinalinin yanına bile yaklaşamıyor.*

v. ***İster*** *teleferikle* ***isterse*** *aracınızla ulaşabiliyorsunuz Uludağ'a.*

vi. ***İster*** *magazin haberi,* ***isterse*** *siyasi bir polemik haberi olsun, her haberde bu 6 unsurun bulunması zorunludur.*

vii. ***İster*** *fiziki,* ***ister*** *ekolojik,* ***isterse*** *sosyal olsun, bir sistemin kurulabilmesi ve işleyebilmesi için en az iki koşul gerekmektedir.*

3.1.1.9. ne … ne … / ne … ne de …

3951 metinde 165735 kez görünür. Derlemde verilen ilk 2500 örnek tarandığında 434 tanesinin eşitlik işlevi ile kullanılan bağlaç olduğu tespit edilmiştir.

i. *Kulaktan kulağa söylenenler özetle şunu vurguluyordu: "Hep tek başınadır,* ***ne*** *kimseye sokulur,* ***ne de*** *fazla yaklaştırır yanına, güneşin altına uzanıp saatlerce öyle kalır, güneşin batmasına az kala evine döner.*

ii. *Oysa ki, yeni bilimsel gelişmeler halkla ilişkilerin* ***ne*** *bir araç* ***ne de*** *uygulama alanına göre değişiklik arz eden bir süreç olduğuna işaret etmektedir; aksine ancak bir kuramın süreç, mekanizma ve teknikleri olacağından hareketle bir kuram olduğundan bahsetmektedir.*

iii. *Yazları Caddebostan'la Suadiye gazinolarında dans edenlere uzaktan bakardık; bizim aileden kimsenin* ***ne*** *dans etmesini bildiği vardı,* ***ne de*** *böyle bir özeni.*

iv. *Toplum bilimlerinin bugün varmış olduğu gelişmişlik düzeyi göz önüne alındığında,* ***ne*** *yukarıdaki özelliklerde bir mekân kavramsallaştırmasına* ***ne de*** *bu tür bir mekânın işlevsel tanımına (metrik sistemine) sahip olduğumuz söylenemez.*

v. *Zira hürriyet olmadan, rasyonel idealler* ***ne*** *biçimlenebilir,* ***ne*** *ayırt edilebilir* ***ne de*** *gerçekleşebilirler.*

vi. *İşte bu üç sözcük, "Ya yenemezsek İsviçre'yi?" Bunu kim işyerinde söyledi miydi,* ***ne*** *şom ağızlılığı kalıyordu,* ***ne*** *uğursuzluğu* ***ne de*** *hainliği.*

vii. ***Ne*** *ailelere yalvarıp yakarmamız,* ***ne*** *burada sık sık yakın akraba evliliklerinin zararlarını anlatmamız,* ***ne*** *"Çocuklarınıza baskı yapmayın" diye ricalarımız, aileleri yumuşattı.*

viii. *Çenesi durmaz, çenesi kapanasıca! Dırdır da dırdır,* ***ne*** *hastalık dinler,* ***ne*** *sağlık.*

3.1.1.10. … olsun … olsun

Derlemde 2959 metinde 23187 kez görülür. Verilen ilk 2500 örnekte ise eşitlik işlevli bağlaç olarak tespit edilenlerin sayısı 150'dir.

i. *Gerçek yaşam sürecinde* ***olsun,*** *sanatsal, teknik ve bilimsel yansımalarında* ***olsun****, özne ve nesnesi her zaman bir dizi nitelik ve işlevle donanmıştır ve/ya da donatılmıştır.*

ii. *Amerika'da* ***olsun,*** *Hindistan'da* ***olsun****, herhalde Türkiye için de aynı şey söz konusudur, gazeteleri okuduğunuzda, televizyonu seyrettiğinizde sokağa çıkıp da bir takım elektronik imajların sizin üzerinize üzerinize geldiğini gördüğünüzde, bu bir anlamda içinde yaşadığınız toplumun size gönderdiği ayna görüntüsü tamamen sahte ve tamamen büyütülmüş bir sahtelik.*

iii. *Bu özellik, öncelikle script'lerle çalışmaya alışmış sistem yöneticilerini rahatlatıyor; çünkü servisler ile ilgili işlemler* ***olsun,*** *yedekleme ve geri yükleme işlemleri olsun, scriptler ile düzenlenebiliyor.*

iv. *Metin Deniz* ***olsun,*** *Svoboda* ***olsun*** *Launay* ***olsun****, işin başından başlıyorlar ve bir dramaturg gibi çalışıyorlar.*

v. *Başkan* ***olsun*** *yöneticiler* ***olsun,*** *futbolcular* ***olsun*** *hergün başka başka yerlerde panellere katılarak Beşiktaş'ı anlatıyorlar, kendilerine yöneltilen sorulara birbir yanıt veriyorlar, kutlamalara katılıp "gecikmeli" olarak gelen şampiyonluğun tadını çıkartıyorlar hep birlikte.*

vi. *Bu özellikleriyle de, yapımın planlanma aşamasında* ***olsun****, provalarda* ***olsun,*** *özellikle de yapım sırasında* ***olsun*** *bir televizyon metni yapımcı için olmazsa olmaz ve çok yararlı bir belgedir.*

vii. *Ama onu her ziyaret edişimde, o garip iniltilerin, çığlıkların, korkunun hüküm sürdüğü koridorlara bakan boş binanın bahçesinde geçirdiğimiz seyrek dakikalarda* ***olsun****, yapayalnız kendini dinlemekten yorulduğu odasında* ***olsun*** *sadece senden bahsetmesi ve hep aynı hikayeyi anlatması sana bu mektubu yazmamı kolaylaştırdı.*

viii. *Ama burada şu kadarını söyleyeyim ki, Halide Edip'in* ***olsun****, Abdülhak Şinasi'nin* ***olsun****, Yahya Kemal'in* ***olsun****, Nurullah Ataç'ın* ***olsun,*** *objektif ya da sübjektif açıdan konumları ile yapıtlarında yazıp çizdikleri tam bir uyum içindedir.*

3.1.1.11. … ve …

Kullanım sıklığı çok yüksek olan bağlaçlardandır. Derlemde 4596 metinde 1128733 kez görünür. Aşağıda seçilen örnekleri sıralanmıştır.

i. *Sanırım bu yoldan her üç devletin arasında bulunan benzerlikler* ***ve*** *aykırılıklar önümüze serilecektir.*

ii. *Depremden sonra çalışmak üzere uzmanlaşmış devlete bağlı kurumlar* ***ve*** *sivil savunma örgütleri var Japonya'da.*

iii. *Neden sonra annemden* ***ve*** *çilingirden kurtulup ayağa fırladığımda iyiliksever bir orduyla karşılaştım.*

iv. *Paskalya yumurtasını alan Levent, yemek masasının yanına gider, üstleri örtülmüş olan Paskalya çöreğini* ***ve*** *masadaki diğer geleneksel Surp Zadig yemeklerini bulur.*

v. *Öğretilen konuları dramatize, hikâye anlatma* ***ve*** *yarışma yolu ile vererek, oyun içinde, oyun yoluyla pekiştirmemiz beklediğimiz sonuca ulaşmamızı sağlayacaktır.*

vi. *Özellikle, uluslararası merkez, işlem* ***ve*** *rezerv para olarak Euro'nun öneminin artması, kıta Avrupa'sının ekonomisini Dolar ve Yen karşısında iniş-çıkışlara karşı koruyacaktır.*

vii. *Tonlarca kimyasal madde* ***ve*** *ağır metal içeren boyarmaddeler, üretim atıkları olarak düzenli depolama yerlerini doldurmakta, nehirlere ve denizlere atılmaktadır.*

viii. *Bu bölge, polisakkarit **ve** sindirim enzimlerinden oluşan oldukça kalın bir ekstraselüler kılıf taşır.*

3.2. Benzerlik İşlevli Sözdizimsel Yapılar

3.2.1. Benzerlik İşlevli Bağlaçlar ile Kurulan Sözdizimsel Yapılara Örnekler

3.2.1.1. âdeta …

Derlemde bu sözcük 1432 metinde 4680 kez görünür. Seçilen örnekler aşağıda verilmiştir.

i. *Bunlardan özellikle İl Emniyet Müdürlüğümüz, birkaç yıl önce il olmuş olan Batman'da **âdeta** biraz genişletilmiş ilçe kadrosu ile görev yapıyordu.*

ii. *Gücünün tükendiği yerde soluklanırsa çok değerli zamanı yitirecekmiş gibi **âdeta** uçarak geçiyordu, tepeleri, ormanları.*

iii. *Mallarını satmak için **âdeta** birbirleriyle itişip kakışıyorlar.*

iv. *Daha önce bahsettiğimiz gibi bu çarpık ideoloji 1980'li yıllara gelindiğinde **âdeta** bir kan fabrikası gibi çalıştı ülkemizde.*

v. *Süleyman Bey ve eşi Çiller'e nasıl çalım atıyorsa Özal da kendine **âdeta** bir piyon istiyordu.*

vi. *Zorla taşıdığı iki bavulu vardı, **âdeta** sürüklene sürüklene istasyona doğru gitmekteydi.*

vii. *O zamanlar kadınların taktıkları bu diziler **âdeta** banka vazifesi görürdü.*

viii. *Tüm semt, **âdeta** gelenekselleşmiş olan dil ve kültür çeşitliliği ile tanınıyordu.*

3.2.1.2. … aynı şekilde

Derlemde ayrı iki kelime olarak taranarak seçilen uygun örnekler aşağıda verilmiştir.

i. *Ankara'nın İstanbul'daki yetkili askerî şahsiyeti olan Refet Bele de **aynı şekilde** top atışlarıyla yatağından fırlayarak Cumhuriyetin ilan edildiğini öğreniyordu.*

ii. *Mevlânâ'nın ilmini ve şöhretini duyarak onu ziyaret için İstanbul'dan Konya'ya gelen bir rahibin Mevlânâ'nın önünde eğilerek verdiği selamını, Mevlânâ **aynı şekilde** mukabele ederek alır.*

iii. *Diğer ekiple de **aynı şekilde** kararlaştırmıştık.*

iv. *Selahattin Delidere sayfalar tutan ifadesinde, 1973 yılında 250 bin tabanca mermisi, bin Lama marka tabanca; 1974 yılında, 285 bin tabanca mermisi, bin Çek ve Lama marka tabancayı **aynı şekilde** alıp sattığını söylüyordu.*

v. *Onlar tecritte olduğu sürece biz de hep tecritte olacağız, çünkü diğer insanların böyle bir yaşama mecbur kılınması bizi de **aynı şekide** tecrite sokmuş demektir.*

vi. *Beni çok sevdiğini ve çok saygı duyduğunu biliyorum; **aynı şekilde** ben de onu çok seviyorum.*

vii. *Kişisel vizyonlar nasıl kişilerin kafalarında ve yüreklerinde taşıdıkları resimler ve imgelerse, paylaşılan vizyonlar **aynı şekilde** bir organizasyonun her tarafındaki insanların taşıdıkları resimlerdir.*

viii. *Konuşma dilinde hakim olan ses rengi, şarkı söyleme tekniğinde de **aynı şekilde** kulağa geliyor.*

3.2.1.3. nasıl ki …

Derlemde *nasıl* olarak taranmıştır. 3439 metinde 53716 kez görünür. İlk 2500 örnekten 29 tanesi benzerlik işlevli bağlaç olarak tespit edilmiştir. Bu örneklerden bazıları aşağıda verilmiştir.

i. *En kavurucu türden de olsa, üzüntü krizleri sonsuza dek sürmez; **nasıl ki** neşe ve sevinç kanatlanmasının mutlulukları da sürmezse.*

ii. ***Nasıl ki**, bir tohumda ondan meydana gelecek ağaçlar ve ormanların bütün husûsiyetleri saklı ise, insanda da kâinâttaki bütün hakikatlerin öz itibâriyle meknûz olduğu söylenebilir.*

iii. ***Nasıl ki** bir âzâ rahatsız olunca diğerleri de ateş ve uykusuzlukla onun derdini paylaşırlar, müminler de böyledir.*

iv. ***Nasıl ki** Güneş herkesin üzerine doğarsa Sevgili Peygamberimiz'in dünyayı kaplayan şefkati de herkese yayılırdı.*

v. *Yesu ordusu ile birlikte sefere çıkar ve Tanrı'nın yardımı ile Ürdün topraklarından geçer: Tanrı **nasıl ki** vaktiyle Kızıldeniz'i kurutarak Musa'ya ve İsrailoğulları'na yardımcı oldu ise, şimdi de Ürdün sularını kurutarak Yesu'ya yardımcı olmuştur.*

vi. ***Nasıl ki** yakın çağlarda demir ve kömür hayat için önemli idi ise ve Batı dünyasında çok bulunmasıyla da, Batı uygarlığının ve refahının doğumunda önemli rol oynamışsa çağımızın hammadde ve enerji kaynağı petrol gibi çeşitli madenler bakımından bu bölge zengindir.*

vii. ***Nasıl ki**, yıllar geçtikçe ilkokul öğrencisi daha karmaşık kitapları anlar hale geliyorsa, satrançcı da zamanla*

karşısındakinin stratejisini, taktiğini, masum görünen hamlelerin gerisindeki tehditleri anlamaya başlar.

3.2.1.4. sanki …

Derlemde 2057 metinde toplam 17119 kezgörünür. Bu örneklerden seçilen uygun tümceler aşağıda verilmiştir.

i. *Bardağa öyle bir hasretle sarıldı ki,* ***sanki*** *bütün hayatını, bütün kaybettiklerini ve mahcubiyetini gelen çayın sıcaklığına emanet etti.*

ii. *Sonunda bu çabası semeresini verdi ve zaten yorulmuş olan vahşi kısrak,* ***sanki*** *sıradan bir at haline geliverdi.*

iii. *Köyde kaldığımız süre içinde dikkatimi çeken en önemli nokta, buradakilerin* ***sanki*** *üzerlerine ölü toprağı serpilmiş durumda olmalarıydı.*

iv. *Adam ne götürmüş, neler çalmış, müthiş bir şey yani,* ***sanki*** *32 kısım tekmili birden bir film seyrediyoruz.*

v. *Ve belki de kendimce dünyanın en yoksul, en korunaksız insanıydı; içimde* ***sanki*** *dünyanın en büyük sızısı vardı.*

vi. *Restoran kapandı, diye yanıtlar sizi, suratınıza bakmayan ve* ***sanki*** *çok önemliymiş gibi önündeki aptal kağıtları inceleyen liman reisi kompleksli resepsiyoncu.*

vii. *Sorun yansıtma, iş görenin karşılaştığı sorunu üçüncü kişi ağzıyla ya da değişik anlatım araçlarıyla,* ***sanki*** *kendinin sorunu değilmiş gibi anlatmasıdır.*

viii. *Yüzü o kadar duyguluydu ki,* ***sanki*** *bir ev toplantısında annesinin misafirlerine keman çalmıyor, sevgilisine serenad yapıyordu.*

3.2.1.5. tıpkı …

Derlemde 1593 metinde 5337 kez görünür. Bu örneklerden seçilen tümceler aşağıda verilmiştir.

i. *Teşkilat-ı Mahsusa'nın doğuş günleri* ***tıpkı*** *diğer ulusların ağır bunalımlı dönemlerinde ortaya çıkan düşmana karşı direniş örgütlerinin yapılanmalarını anımsatmaktadır.*

ii. *Bir inanışa göre ay evlidir ve güneş ayın karısıdır, ikinci rivayete göre; aklın alamayacağı kadar zaman önceleri ay ve güneş* ***tıpkı*** *Adem ve Havva gibi birbirinden uzaklaştırılmış iki aşıktır.*

iii. *Bir sevi kurbanı genç ve yakışıklı subayın başından geçenler,* ***tıpkı*** *yıllar önce kendi başından geçen o unutamadığı seviye benziyordu.*

iv. *Peygamberlerin büyükleri hususen Peygamber efendimiz (Sallallahu Aleyhi Vesellem) ve onun takipçileri hâl dilinin*

*kuvveti sebebiyle, **tıpkı** güneş ve etrafında dönen gezegenler misali, etraflarındaki yıldız insanlarla yaşayıp gitmişlerdir.*

v. *Hemen onların yanında sevimli biri daha vardı ki, **tıpkı** kendine benziyordu.*

vi. *Bu haliyle **tıpkı** o mühendislik öğrencisine benziyor.*

3.2.2. Benzerlik İşlevli İlgeçler ve İlgeç Öbekleri ile Kurulan Sözdizimsel Yapılara Örnekler

3.2.2.1. … +{A} benzer

Derlemde *benzer* olarak taranan bu sözcük toplam 2843 metinde 10801 tane görünür. Derlemin sunduğu 2500 örnekten 811'i benzerlik ifade eden ilgeç olarak kullanılmıştır.

i. *Durgun, bulutlu göğün altında her şey, vapurlar, şehir, insanların karıncaya **benzer** görüntüleri, evler, iş yerleri ve trafik aynı, bildiğim gibiydi.*

ii. *Fakat iş İslâm'a ve müslümanlara gelince nedense her şey tersine dönüyor ve yukardakine **benzer** diyaloglar yaşanıyor.*

iii. *Ağaç ürünleri sektörü, gıda ürünleri imalatına **benzer** bir şekilde üretimin bölgeler itibarıyla dağılımına bakıldığında göreceli olarak ülke genelinde çeşitlilik sergilenmesine rağmen bazı bölgelerde yoğunlaşmaktadır.*

iv. *Ayakları demir kıskaçlı bir er, evin önündeki telefon direğinin en üst bölümüne çıkmış, büyük boy bahçe makasına **benzer** bir makasla, direkten uzayıp giden telefon tellerini kesiyordu.*

v. *Çünkü, bölgedeki Ortodoks halkın, Grekçe'ye **benzer** bir dil konuşmakla beraber, yerel bir dialekt kullandıkları ve kendilerine özgü birçok kültürel özellikleri bulunduğu bilinmektedir.*

vi. *Devlet Başkanı Chavez, ülke çapında yayın ağı bulunmayan Globovision kanalını "kendisine suikast düzenlenmesine teşvik etmeye" çalışmakla ve 2002'de yine kendisine karşı darbe girişimine **benzer** bir ortam yaratacak şekilde yanlış haberler vermekle suçluyor.*

vii. *Televizyon programlarının, çoğu yabancılardan alınan film, şarkı sözleri gibi bazan dublajı yapılmamış veya yapılmışsa bile İngilizce'ye **benzer** bir tarzan dili kullanılmış olmaları da bir sebeptir.*

3.2.2.2. … +{Ø} benzeri

1738 metinde 4420 kez görünen bu sözcük, derlemin sunduğu ilk 2500 örnek içerisinde 568 tümcede benzerlik ifadesi taşıyan ilgeç olarak kullanılmıştır.

i. *Pink Floyd* ***benzeri*** *vokal ve klavye ile başlayıp ağır bir tempo üzerinde bol tekrarlarla ilerleyen "God In Numbers"ın aşırı dumanlı havası kimilerini yakalayabilir.*

ii. *Kapakları pötikareli kumaşla kaplıydı, sayfalarının, sol üst köşelerinde gül-karanfil-lale-gelincik-papatya-menekşesırasıyla giden çiçek resimleri ve kenarlarında sarmaşık* ***benzeri*** *süsler olurdu.*

iii. *Üç boyutlu bilgisayarlarda çalışabilen cihazı kullanabilmek için, mercek* ***benzeri*** *bir aygıtla görüntüye bakmak ve bir joystick yardımıyla da görüntüyü izlemek gerekiyor.*

iv. *Bu bağıntı hidrojen atomuna uygulanabildiği gibi, Z'si daha büyük olan hidrojen* ***benzeri*** *tek elektronlu iyonlara da uygulanabilir.*

v. *Bununla birlikte,"Avrupa Yakası"* ***benzeri*** *dizilerle, kent kültürü tamamen farklı temsil edilerek, medyatik kentli tipleri ve söylemi üretilmektedir.*

vi. *Nörolojik semptom ve belirtiler şunlar olabilir: Yorgunluk, sıkıntı, halsizlik, gribal enfeksiyon* ***benzeri*** *tablo, bulantı, düşünme zorluğu, baş dönmesi, ruhsal labilite, parestezi, güçsüzlük, kusma, letarji, somnolans, stroke, koma, nöbet, respiratuar arrest.*

vii. *Egemen logosentrik bağlam, bir yandan kendi reddi üzerine kurulu olduğunu reddederek çelişkisizlik ve düzenlilik vurgusu yapmakta, öte yandan, Derrida'nın metinleri* ***benzeri*** *metinlerle karşılaştığında, bu metinleri kendi normlarına aykırı bir basitlikte okuyarak, kendi kendisiyle çelişkiye düşmektedir.*

3.2.2.3. … +{Ø} cins

Derlemde 448 metinde toplam 1052 tane örnek verilmektedir. Bu 1052 örnekten 63’ü benzerlik işlevi taşıyan ilgeç görevinde kullanılmıştır.

i. *Uygulamada, yetersiz bir sıkıştırma kadar özellikle yüksek dolgular ve bazı* ***cins*** *ince zeminler için, şişme tehlikesine karşı gereğinden fazla sıkıştırma yapılması da istenmez.*

ii. *"Bu* ***cins*** *şiirlerin Yunus Emre'ye ait olmayacağını takdir etmek herhalde büyük bir zekâ işi değildir." Gölpınarlı ise, bu şiirleri "ya tarikata girişin ilk devrelerinde söylenmiş, yahut yeni başlayanlar için yazılmış manzumeler" sayar.*

iii. *Öte yandan bu* ***cins*** *formasyonlar, aralarında herhangi bir toplumsal bağ olmayan çok sayıda insan grubunu aynı siyasal birlik halinde biraraya getirdiği için, kültürel hayatı da değişme sürecinin dışına çıkartmakta, her toplumu kendi yakaladığı haliyle, geleneksellikler halinde dondurmaktadır.*

iv. *"Streptokok" adı verilen bir* ***cins*** *mikrop tarafından meydana getirilen bir deri iltihaplanmasıdır.*

v. *Hemen her bunalım döneminde, dini, fikri, içtimâi, iktisâdi ve ahlâki buhranlarla kıvranan yığınlara ışık tutmuş, insan, kâinat ve topyekün varlığı, hattâ varlığın perde arkasını yeniden yorumlamış, duygu ve düşüncelerimizdeki tıkanıklıkları açmış bu* ***cins*** *dimağlar sayesinde, şimdiye kadar insanoğlu elli defa kefeni gömlek yapmış.*

vi. *Trafikte kendilerini en çok bu* ***cins*** *sürücülerin rahatsız ettiklerini söylüyorlar.*

vii. *Bir* ***cins*** *bireysel ve toplumsal güvensizlik halini işaret eden bu durum, çoğu zaman efsanelerin gerçek sanılarak kutsallaştırılmasından kaynaklanıyor.*

3.2.2.4. … +{Ø} cinsinden

Derlemde 400 metinde 988 kez görünen *cinsinden* sözcüğünün, bu 988 örneğinden 68 tanesi benzerlik ifade eden ilgeç olarak kullanılmıştır.

i. *Fransız uzmanlar "Eğer bir çocuk, erişkinlere acısını, korkusunu ve tiksintisini ifade ederken, onlardan 'önemli bir şey değil, bir şey yok'* ***cinsinden*** *umursamaz cevaplar alırsa, bu değerlendirme onu ikna etmez" diyor.*

ii. *Kısacası evlilik, çoluk çocuk, meslek, yuva, aşk* ***cinsinden*** *kelimeler artık bana hiç ama hiçbir şey ifade etmiyordu.*

iii. *Yok canım, öyle gelişigüzel değil elbette, hani kahvede pişpirik oynuyorduk da, oyun uzadı canımız sıkıldı, "Gelin ulan bir ihtilal yapalım da görsün şu ülke"* ***cinsinden*** *değil.*

iv. *Hani şu saatte şunu yapacağım, şu saatte şunu okuyacağım* ***cinsinden*** *programlardan.*

v. *Bazı indirimlerin "almayanı döverler"* ***cinsinden*** *olduğunu da biliyoruz.*

vi. *Eş dosttan telefon edip "Oğlum dikkatli ol başına bir şey gelecek"* ***cinsinden*** *uyaranlar oldu tabii, ama çoğunluğun tepkisi bir tür ferahlama, "oh, nihayet biri cesaret etti" tepkisi.*

vii. *Öyleyse Festus Okey'in ölümüne neden olmakla suçlanan polis memurunun, "Başıma gelen Allah'ın takdiridir"* ***cinsinden*** *savunmasını kabul etmemiz gerekir.*

3.2.2.5. … +{Ø} cinsten

367 metinde 535 kez görünür. Bu 535 örneğin 322'si benzerlik ifade eden ilgeç olarak tespit edilmiştir.

- ***i.*** *Sonunda tam Cemil'in seveceği **cinsten** üstü armalı eski bir gümüş sigara tabakası buldu.*
- ***ii.*** *Fotoğraf makinemiz, tüm ayarlarını kendi elimizle yapacağımız **cinsten** bir kamera olmalıdır. Bu tür fotoğraf makinelerine "manuel kamera" denir.*
- ***iii.*** *Bir kültür adamının bilgisi, teknokratların işine yarayacak **cinsten** ölücesine nesnel bilgi değildir ki, ancak sahiplerinin yaşantısıyla, sözüyle, eyledikleriyle vücut bulan hayati **cinsten** bir bilgi çeşididir.*
- ***iv.*** *Ve bu yüzden projeyi unutmak zorunda kaldım. Forman'ın fikri zaman içinde solup gitse de asla unutulacak **cinsten** bir fikir değildi.*
- ***v.*** *Çünkü insanoğlunun arayışı hiçbir dünya ilgisi, oyuncağı, meşgalesi, imkânıyla sükûna erecek **cinsten** bir arayış değildir.*
- ***vi.*** *Rüştü'nün 4, Hakan'ın 8 hafta süreyle forma giyemeyeceği açıklanınca, kadrosunda genç Korcan'dan başka kalecisi kalmayan Beşiktaş'ta, "İyi olacak hastanın doktor ayağına gelirmiş" dedirten **cinsten** sürpriz bir gelişme yaşanıyor.*
- ***vii.*** *İşte Zeki Kocamemi bu **cinsten** bir tekniği şahsiyetine ilave edebilen ve sanatını yalnız onun zaruretlerine göre kuran insanlardandır.*

3.2.2.6. … +{Ø} çeşit

1422 metinde 4144 kez görünür. Benzerlik işlevi ile kullanılan tümcelerden seçilen örnekler aşağıda verilmiştir.

- ***i.*** *Ancak bu tavır, düşündüklerini gündeme getirme, şiir tutumunu sergileme açısından kısıtlamaları da beraberinde getirmiyor mu? Bu şiir algılayışı sonuçta yine bir **çeşit** medya yoluyla gündemi tutmak zorunda değil mi?*
- ***ii.*** *Bu yazarların hikâyelerinde her zaman çok belirgin olmasa da, merkezi bir nokta, merkezi bir an vardır; bir aydınlanma ya da ışıma ânıdır bu; bazen bir **çeşit** negatif aydınlanma olsa bile hikâye bu ânın çevresinde şekillenir.*
- ***iii.*** *Bu yazarların hikâyelerinde her zaman çok belirgin olmasa da, merkezi bir nokta, merkezi bir an vardır; bir aydınlanma ya da ışıma ânıdır bu; bazen bir **çeşit** negatif aydınlanma olsa bile hikâye bu ânın çevresinde şekillenir.*

iv. *Ülkemizde gösterim şansı olmayan bu* ***çeşit*** *filmleri internet sitelerinden bulup almak mümkün.*

v. *Bu* ***çeşit*** *çinilerin en şahaneleri Kanuni Sultan Süleyman'ın genç yaşta ölen oğlu Şehzade Mehmed'in türbesini süsler.*

vi. *Latin Amerika'da bu* ***çeşit*** *entegrasyon, üreticilerin kaynak ve üretim kararlan üzerindeki denetimlerini kaybetmelerine yol açtı.*

vii. *Dolayısıyla, modern tarımdaki yüksek tarım ilacı girdisi, bu* ***çeşit*** *tarımın kısmen kendi yarattığı bir olay.*

3.2.2.7. … +{Ø} denli

Derlemde 1176 metinde 4231 kez görünür. Bunların pek çoğu derece göstermektedir. Az sayıda benzerlik işlevi gösteren örnekten seçilen tümceler aşağıda verilmiştir.

i. *Kişi bir serçe* ***denli*** *yerinde olmak şenliğini aramalıdır.*

ii. *Bu* ***denli*** *sıkı düzenlemelerden sonra, Türkiye'de toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının kullanılmasının, artık tamamen siyasal erkin anlayışlı davranmasına bağlı kalacağı rahatlıkla söylenebilir.*

iii. *O yıllarda bu* ***denli*** *seyahati nasıl yaparlarmış diye insan düşünmeden yapamıyor.*

iv. *Bu* ***denli*** *zorlu baskıların altında bulunan Yörükler ellerindeki hayvanlarla birlikte Rumeli'ye doğru göçmek durumundadırlar.*

v. *Görüldüğü gibi, çerve ve göl için bu* ***denli*** *olumsuz etkilere sahip olan adı geçen bu farklar, bölgede yapılması planlanan yeni yatırımlar için söz konusu olacak Entegre Yönetim Planı çerçevesinde ele alınacak ve Burdur Gölü ve Çevresinin daha fazla kirletilmesi olgusu da böylece önlenmiş olacaktır.*

vi. *O kadar milyon dolarla ve çıkar ağlarıyla örülmüş demokrasiyi örnek alıp, kendi ülkelerinin parlamentosunu "siyasi etik"e uydurmaya çalışanlar bilmelidirler ki, bizim vekillerimiz onların örnek adamlarının yanında zemzemle yıkanmış* ***denli*** *temiz kalırlar.*

vii. *Şerif Mardin'in Türk aydınını, ne* ***denli*** *derin bilgilerle mücehhez olursa olsun, "daemon" konusundaki görüşlerinin mahalle adabından ileri gidememiş olduğu yargısından alınmaya da pek gerek görülebileceğini sanmıyorum.*

3.2.2.8. … +{Ø} derece

2308 metinde 10194 kez görünen *derece* sözcüğü, ilk 2500 örnek tarandığında 308 tümcede benzerlik işlevli ilgeç olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

i. *Bir kurumla bu* ***derece*** *özdeşleşmiş bir insanın başka ülkelerde bile olduğunu sanmıyorum.*

ii. *O halde, çavuşları bu şekilde davrandıktan sonra, generallerinin ne* ***derece*** *asık çehreli ve kaba olmaları gerektiği, kendiliğinden ortaya çıkıyordu.*

iii. *O nedenle, bu kişilerin sergiledikleri davranış özellikleri üzerinde kişisel faktörlerin ne* ***derece*** *önemli olduğunun belirlenmesi oldukça güçtür.*

iv. *Gerçi 1980 sonrası ortaya çıkan bu değişikliğin uygulamışa ne* ***derece*** *yansıdığı, ya da devletin ekonomide küçülmesi söz konusu ise bunun hangi kamusal faaliyetlerden fedakarlık edilerek gerçekleştirildiği tartışmalıdır, ancak, kamu harcamalarının oranı nisbeten azalmıştır.*

v. *Fakat çok çeşitli tamirler geçiren ve en son 1967 yılından sonra dış duvarları ve örtü sistemi tamamen yeniden yapılan hamamın orijinal planı ne* ***derece*** *yansıttığı bilinememektedir.*

vi. *Bir ekosistemde bitkiler ve toprak mikroorganizmalarına ait biyolojik zenginlik ne kadar çok olursa "ebedi yenileyiciler" adını verdiğimiz ekolojik çevrimler de o* ***derece*** *güvence altında cereyan edebilirler.*

vii. *Daha önce asla yeni programlar ve muazzam kaynaklar gerektiren bu* ***derece*** *büyük iç ekonomik ve toplumsal sorunlarla karşılaşmamıştır.*

3.2.2.9. … +{Ø} gibi

Gibi ilgeci için eşitlik ve benzerlik işlevleri ayrı ayrı taranmamış, her iki işlevi de içeren örnekler aşağıda sıralanmıştır. Bu ilgecin işlevini tam olarak tespit etmek için daha detaylı bir metin incelemesi gerekmektedir. Derlemde 4351 metinde toplam 205230 kez görülür. Kullanım sıklığı oldukça yüksektir.

i. *Cep telefonunuzu ya da GPRS aygıtınızı PC'nize ya da dizüstü bilgisayarınıza tanıttıktan sonra temel olarak yapmanız gereken şey, tıpkı dialup sistemde olduğu* ***gibi*** *gerekli bağlantıyı sağlamak.*

ii. *Drucker'ın yıllar önce çok isabetli bir şekilde vurguladığı* ***gibi*** *"Bir şirketin tek bir amacı vardır: Müşteri yaratmak".*

iii. *Sonra, elini atsa tutacağı o ışıklara ulaşabilmek için hiç durmadan üç saat yüzüyor, akıl alacak* ***gibi*** *değil abi, üç saat! Nasıl bir kuvvet gelmiş ki...*

iv. *Bu düşünce, değişik yaklaşımlarla ve alanlarda (felsefe, müzik, edebiyat, sinema) ele almıyor ve dile getiriliyor olsa da özü bakımından, aşağıda da görüleceği* ***gibi,*** *öznelliğe ve göreceliğe işaret eder.*

v. *Romanın ana teması, öteki romanlarımda da sıkça rastlanacağı* ***gibi,*** *bireyle toplumun uyuşmazlığı, daha doğrusu toplumun bireyle uyuşmazlığıdır.*

vi. *Geçmiş yaşamını anımsamak bazen bana acı veriyor: Önceki yaşamımda çocuklarım vardı, ölmekle sanki onları yalnız bırakmış* ***gibi*** *oluyorum.*

vii. *Öbür yandan, çoğunluğu aşkın bir seçmen kitlesince en sonda sıralanan bir aday da, İki Turlu Çoğunluk yöntemiyle ilk turda kazanamayacağı* ***gibi,*** *ikinci tura kalsa bile seçilemeyecektir, çünkü buradaki rakibi çoğunluğu aşkın bir seçmen kitlesince bu adaya tercih ediliyor olacaktır.*

viii. *İnsanların "yedek parçalarını" sağlayacak bu projenin gerçekleştirilmesi çok yakın bir gelecekte olacak* ***gibi*** *görünüyor.*

ix. *Herkes balkonda demlenirken, barda, içkinin tadını çıkaran, sohbetin en koyusunu içkiye meze eden, çakırkeyif olmayı ince bir hüner* ***gibi*** *sergileyen "müdavimlerle" olmanın ölümsüzlüğünü çoğu kişi bilemez.*

x. *Unu hamur yoğurma kabına alıp ortasını havuz* ***gibi*** *açın.*

xi. *Saçları, kaşları, bıyığı ve karmakarışık sakalı arasından yalnız heybetli burnu ve kor* ***gibi*** *gözleri görünen bir ressam uzun süre beni kesti.*

xii. *Yalnız, futbolun 'özgürlükçü ve demokratik bir bağlamda yeniden anlamlandırılması' çabasını, en azından şu ortamda, boşa kürek çekme* ***gibi*** *görüyorum.*

xiii. *Daha sonra "Kiosk"un Türkçe'deki "köşk"ten geçmiş olduğunu öğrenecektim, İsveç kralı Demirbaş Şarl, Osmanlı'dan ülkesine dönerken "köşk"* ***gibi*** *birçok kelimeyi de birlikte götürmüştü.*

xiv. *Elhamra Sarayı'nın kırmızı duvarları çok kültürlülüğün zenginliğini bir halı* ***gibi*** *seriyor Granada'nın üstüne.*

xv. *Bu sırada arka bacaklarımızın ucuna yerleştirilmiş geniş ve yassı ayaklarımızı, bir pervane* ***gibi*** *çok güçlü bir şekilde çalıştırarak vücudumuzu ileri doğru iten gücü üretiriz.*

3.2.2.10. … {Ø} kadar

Derlemden seçilen uygun örnekler aşağıda verilmiştir.

i. *Yoksa bacak* ***kadar*** *boyuyla Gazi'yle tanışmaya kalkar mı? Kucağına oturmaya, hatta büyük bir cesaretle şarkı söylemeye...*

ii. *Köye geldiğimden beri öğrendiklerim bir ömre zor sığacak* ***kadar*** *çoktu.*

iii. *Belge yönetim programlarının geliştirilmesinde idari analiz* ***kadar*** *önemli bir uygulamayı yasal analiz çalışmaları oluşturmaktadır.*

iv. *Sonuç özel kesim diye vurguncu mafyanın, serbest piyasa fiyatı diye karaborsa fiyatlarının, piyasa dengeleri yerine kıtlıkların ortaya çıkması, ekonomi* ***kadar*** *toplum yaşamının da altüst olmasıydı.*

v. *Oysa, Orhan* ***kadar*** *kadınlarca sevilmiş pek az insan tanıyorum.*

vi. *Onlar da, benim gibi, bizler gibi, içlerine rastlantıyla düştükleri belirsiz bir var oluşun anlamını cennette kalmış* ***kadar*** *uzak bir geçmişte bir gün sanki keşfetmişler, ama sonra unutmuşlardı bu sihirli anlamı.*

vii. *Teni saçının tersine insanı şaşırtacak* ***kadar*** *beyazdı.*

3.2.2.11. … +{Ø} kabil

155 metinde 285 kez görünür. 285 görülmenin 62 tanesi benzerlik işlevli ilgeçtir.

i. *Mahkemelerce, bu* ***kabil*** *suç eşyasının zoralımı yolunda verilen kararların kesinleşmesi üzerine; Cumhuriyet Savcılığınca, keyfiyet Jandarma birlik Komutanlığına "Zoralım Silahlarına Ait Yönerge" hükümleri dairesinde işlem yapılmak üzere her ay nihayetinde bildirilir ve bu suretle eşyanın kayıttan düşümleri yapılır.*

ii. *Asıl tehlikeli olanlar bu* ***kabil*** *övünmelerdir.*

iii. *Bu* ***kabil*** *toplantılardan sonra, vali bey başkanlığında, toplu olarak Sıkıyönetim Komutanlığına nezaket ziyaretine gidiliyordu.*

iv. *Onu dinlerken şayet bu* ***kabil*** *insanlar iktidara gelirse acaba halimiz ne olur diye endişe ettik.*

v. *Buna rağmen örtülü ödenekten de bu* ***kabil*** *sarfiyat yapılması kanunsuz ve keyfi tasarruftur.*

vi. *Bu* ***kabil*** *olaylarda sert davranmak gerekir.*

vii. *Bu* ***kabil*** *modellerin bir kısmı, atom modelinde olduğu gibi, özgün teorilerin kurulmasını sağlayan yol gösterici modellerdir.*

3.2.2.12. … +{Ø} kabilinden

Derlemde 102 metinde 130 kez görünür. 130 tümceden seçilmiş on örnek aşağıda verilmiştir.

i. *"Hah!.. İşte böyle! Yalnız dikkat et, üstün başın ıslanmasın," dedikten sonra "anlıyorsun ya"* ***kabilinden*** *göz kırparak, "Sonra şıklığın bozulmasına sebep olduğum için Lerzan'dan papara yerim!" diye ekledi.*

ii. *Yılın bir günüde, şov olsun* ***kabilinden*** *şehir mızıkalarının eşliğinde, kokteylli, kıravatlı, ütülü pantolonlu olarak küçük bir parka veya el kadar yamaca birkaç çam dikmekle ağaçlandırma olmaz.*

iii. *Ruh ve heyecandan yoksun, adeta bir yasak savma* ***kabilinden*** *bir şeydi, üç beş memur dışında halktan, sivil toplum örgütlerinden hiç kimse yoktu.*

iv. *Siz normal bir yaya olarak kaldırımda yürürken bir anda kendinizi mallar arasında alış veriş pozisyonunda bulabilir hatta refleks* ***kabilinden*** *pazarlığa bile başlayabilirsiniz.*

v. *İki takım hâlinde ve bir tür askeri talim* ***kabilinden*** *oynanan matrak oyununda rakipler ellerine birer matrak alarak meydana atılıp çarpışırlar; matrakları birbirlerinin kafalarına, sırtlarına vurmaya gayret ederlermiş.*

vi. *Bu şükran hissini akılda tutarak söylenmesi gereken başka şeyler de var: Radyo idarecileri her nedense, o günlerde radyo dışında ufak, tefek gayretlerle kendini isbâta çabalayan "piyasa" değerlerini küçümserler ve bu tâbiri "olmaması gereken"i işaret kasdıyla kullanırlardı; pörsük, renksiz ve yasak savar* ***kabilinden*** *yapılan icrâlarla yürütülen müzik yayını, neticede kendi alternatifini ortaya çıkardı.*

vii. *İşin mutfağında harikalar yaratarak geri planda kalmak, kırk yılda bir, sahnedeki asıl isme destek* ***kabilinden*** *gitar soloları ile idare etmek ona göre değilmiş besbelli.*

3.2.2.13. … +{Ø} misali

400 metinde 745 kez görünür. Bu 745 örnekten 701 tanesi benzerlik işlevli ilgeç olarak kullanılmıştır.

i. *Varlığı ile yokluğu belirsiz, Külkedisi* ***misali*** *kenarda kalmış, zayıfçacık-ufacık, siyah örgü elbisesiyle diğerlerinden beş on yaş daha gençmiş gibi görünen kadın.*

ii. *Zaten çoğu tiyatrocu da aynı şeyi ilgili kuruma anlatmaya çalışıyormuş ama, anlayana sivrisinek saz, anlamayana davul zurna az* ***misali*** *yıllardır bir çok yetkili değişmiş ama bu işe bir çözüm getirilmemiş.*

iii. *Bugünlerde, yüreği yaralı serçe* ***misali*** *bir kitap bana kalabalık havaalanlarında, Kaş'ın ıssız sahillerinde, yüzleri ve elleri*

dövmeli kadınların türkü söyler gibi dolaştığı Midyat'ın yüzyıl kadar eski sokaklarında eşlik ediyor.

iv. *Arda, Emre Aşık ve Hakan Balta'ya söyleyecek bir sözüm yok" şeklinde konuşunca diğer oyuncular perşembenin gelişi çarşambadan belli olur* ***misali*** *Fatih Terim'in ağzından çıkacak ağır sözleri sessiz şekilde beklemeye başladı.*

v. *O nedenle de, çıkınımızda sakladığımız azık* ***misali,*** *diğer mevsimlerde aklımıza pek gelmeyen, Sezen Aksu'nun "Ben her bahar aşık olurum" şarkısını söylemeye başlarız.*

vi. *Gözlerin görmediği, kulakların işitmediği, insan kalbinin hatırından geçmeyen hüsünlerin cilveleri sanki hattadın ruhundan süzülüp sihirli değnek* ***misali*** *bir kalemle, kâğıtlarda vücut bulmaktadır.*

vii. *Fakat bizlerin ruhuna has ipekten öyle bir dünya örer ki bu zaman mekiğinin ruhumuza kanaviçe* ***misali*** *ördüğü solmaz motifler ancak ebed çarşısında değer kazanabilecek ve orada bu incelikleri kavrayan gerçek müşahitlerini bulabilecektir.*

3.2.2.14. … +{Ø} tür

Derlemde 2856 metinde 16684 kez görünür. Derlemin sunduğu ilk 2500 örnekten 2160 tanesi benzerlik işlevli ilgeç olarak kullanılmıştır.

i. *Birkaç kişinin stand görevlilerinden torpil istediklerini, "eğer bu kitabı Mina Hanıma imzalatırsanız, şu şu kitapları alacağım," diye bir* ***tür*** *rüşvet teklif ettiklerini bile işittim.*

ii. *İsrail, Arafat'ın hareket özgürlüğünü tamamen kısıtlayarak onu bir* ***tür*** *ev hapsine zorunlu kılmış durumda.*

iii. *Bu* ***tür*** *bir değerlendirmede, kurumun kâr, büyüme gibi ekonomik hedefleri ön plâna alınmakta, çalışanların inanç ve değerler sistemi dışlanmaktadır.*

iv. *Bu* ***tür*** *çalışmalarda bir hareket vardı, haksızlığı yok etme, haklıya hakkını verme vardı ve bunlar için çalışmanın iç rahatlığı vardı.*

v. *Bu* ***tür*** *sakıncalı durumlar, kitle iletişim araçları aracılığıyla yaygın eğitim yoluyla giderilmeye çalışılmalıdır.*

vi. *Şimdi söyle bakalım, başka ne* ***tür*** *ipuçları var bize pilavın güzel olduğunu söyleyen.*

vii. *Olayın yazılı basında sunumunda hangi söylemlerin öne çıktığı, hangi anlamların dışlandığı, ne* ***tür*** *meşrulaştırmalar yapıldığı gibi konular sorunlaştırılarak ulusal güvenlikle ilgili bir kriz durumunda medyanın toplumsal rolü sorgulanabilecektir.*

3.2.2.15. … +{Ø} türünden

494 metinde 838 kez görünür. 838 örnekten 782 tanesi benzerlik ifadesi taşıyan ilgeçtir.

i. *Burada unutmamamız gereken mesele şu: Yapacağımız sosun temeli "su"* ***türünden*** *bir sıvı olacağından (örneğin et, sebze veya tavuk suyu gibi) bu sıvı son derece akışkan olacaktır.*

ii. *Sonunda zihnindeki bu ölçüp tartma şimdilerde moda olan "farklılıklara saygı"* ***türünden*** *ince bir denge haliyle sonuçlanmış olmalı ki, "uygun-müsait" faslını uzatmadan başka konuya geçti.*

iii. *Kimin evinden kimi kovuyorsun? Olan bitenler içerisinde sen çok mu kabahatsizsin? Beni kovduğun evde bu alçak İngiliz ne yapıyor? Her şey bu kadar kolay mı,* ***türünden*** *bin bir soru geldi aklıma.*

iv. *Köylere piyano sokma* ***türünden*** *daha mütevazı hedeflerle bile rahatlıkla yetinebilirler.*

v. *"Ayşe Tatile Çıksın"* ***türünden*** *şifreleme şekli, bir cümlenin dildeki standart anlamının bir başka anlam yerine kullanılmasıdır (metafor).*

vi. *Daha ben bu zamana kadar, kendisini arayan hiç bir televizyoncuya, 'hangi konuda tartışma yapacağız, programa kimler katılıyor' vs* ***türünden*** *sorular sorduğunu ya da önceden bir metin hazırlamaya çalıştığını görmedim.*

vii. *Ayrıca ben de sana burayı anlatarak, parlak gezi dergilerinde bolca örneği olan, "şuraya mutlaka uğrayın, şundan mutlaka tadın"* ***türünden*** *bir rezilliğe düşmek istemiyorum!*

3.2.2.16. … +{Ø} üzere / üzre

Derlemde 3637 metinde 26487 kez görünür. İlk 2500 örnek tarandığında 274 örneğin benzerlik işlevli olduğu görülmüştür. Bu örneklerin tamamı -{DI^{4}K} ortacı ile beraber kullanılmıştır.

i. *Hatırlanacağı* ***üzere*** *daha önce de AIDS, SARS ve kuş gribiyle ilgili olarak diğer ülkelerden tepkiler geldiğinde Çin hükümeti gerekli reformları yürürlüğe koymuştu.*

ii. *Çünkü, bu evredeki öğretmenler, daha önce de açıklandığı* ***üzere,*** *tecrübelidirler ve başkalarının da kendi deneyimlerinden yararlanmalarını isterler.*

iii. *Sözlük manasından da anlaşılacağı* ***üzere*** *her türlü çirkin, uygunsuz, yakışıksız, münasebetsiz, gayri meşru söz ve fiil bu kavramın içine girmektedir.*

iv. *Bilindiği* ***üzere,*** *konsolide bütçe, genel ve katma bütçelerin birleştirilmesi sonucu oluşan ve kamu kesiminin gelecek bir döneme ait kaynak - harcama dengesini bir yıllık olarak gösteren mali bir dokümandır.*

v. *Görüldüğü* ***üzere*** *bir yanda küreselleşme söylemi ile bir dünya bütünleşmesinden söz edilirken diğer yandan da bölgesel bütünleşmeler ortaya çıkmaktadır.*

vi. *Bunun yanında, yukarıda da temas edildiği* ***üzere,*** *Kırgızistan ekonomisinde üretim yapısında yapısal dönüşümler sağlanmalıdır ki, bu durum ihracatın yapısını da değiştirebilsin ve ithalata bağımlı ekonomik yapıda, en azından ithalata bağımlılığı azaltabilsin.*

vii. *Buna karşılık toplu pazarlık uygulamasının bir işkolunda yaygın olması, ücretlerin kârlılıktaki değişimlere nispeten daha duyarlı olması gibi bir sonucu da beraberinde getirmektedir ki bu bulgu yukarıda açıklandığı* ***üzere*** *toplu ücret görüşmelerinin ekonomik iniş dönemlerinde ücret dizginleyici, çıkış dönemlerinde ise ücret artırıcı etkisi ile bağlantılıdır.*

3.2.2.17. …{Ø} yerinde

Derlemde 2434 metinde 7058 kez görünür. Benzerlik işleviyle kullanılanlardan seçilen örnekler aşağıda verilmiştir.

i. *Çoğunuzun ağabeyiyim, hatta babası* ***yerinde*** *olduklarım var.*

ii. *Oğlum, baban* ***yerinde*** *adamla böyle nasıl konuşuyorsun? Adamcağız kötü bir şey demedi ki? Sana öğüt vermek istedi.*

iii. *Nesi varsa dağıtsa ya artık diye geçiriyor içinden, ben onun* ***yerinde*** *olsam dizginleri bırakırdım, kafesleri, kapıları, pencereleri sonuna kadar açardım...*

iv. *Onun* ***yerinde*** *olmak istemezdim.*

v. *Yasemin, onların* ***yerinde*** *olmayı çok istediğini söylüyor.*

vi. *Tüm öykü setlerinde denekler yetenekli-başarılı kişinin* ***yerinde*** *olmayı çalışarak başarılı olan kişiye göre anlamlı düzeyde daha fazla istediklerini belirtmişlerdir.*

vii. *Senin* ***yerinde*** *olmadığım için, acının büyüklüğünü anlayabilmeme imkân yok.*

viii. *Böyle namussuzların arasında tok yaşayacağıma, ben de senin* ***yerinde*** *olsam, sokakta aç yaşamayı isterdim.*

ix. *Ben de annemin* ***yerinde*** *olsam aynısını yapardım.*

3.2.2.18. … +{Ø} yollu

Derlemde 180 metinde 259 kez görünür. Bu 259 örnekten 210'u benzerlik ifade eden ilgeç görevindedir.

i. *Telefon rehberinizdeki arkadaşlarınızın çoğunu silmiş, farklı bir dershaneye kayıt yaptırmış, hatta evinizin yerini değiştirmiş, evden dershaneye, dershaneden eve giden yol dışında başka yollara saparsam surdan şuraya adım atmak nasıp olmasın* ***yollu*** *yeminler etmiş, ÖSS'ye salim kafayla hazırlanmak için şehir bile değiştirmişsinizdir.*

ii. *Ahmet Örs'e, bir Alman kadar iyi Almanca bildiği ve çalışmasında disipline önem verdiği için, kendisine şaka* ***yollu*** *bu adın takıldığını anlatmak için epey dil döktü.*

iii. *Astrolojinin batıl anlamlarından bir tanesi vardır; gazete köşelerindeki fallar veya "Siz ikizler misiniz? O zaman şunu şunu şöyle yaparsınız"* ***yollu*** *daha "ciddi" görünen sohbetler.*

iv. *Biz bütün yolların Moskova'ya çıktığını söylerdik şaka* ***yollu.***

v. *"Hizmetlerinizden dolayı teşekkür eder, bundan sonraki yaşamınızda sağlık, mutluluk, başarılar dileriz"* ***yollu*** *bir zarfı masamda bulabilirim her an.*

vi. *Bir söyleşi sırasında, dedesinin hep bir erkek torun beklediğini, bulamayınca kendisine razı olduğunu şaka* ***yollu*** *dile getirmişti.*

vii. *Sosyalist ütopya konusunda, nesnelliklerden, bütünselliklerden ve tarihselliklerinden söz ederken; "kapandı", "bitti", "sona erdi", "tarihe karıştı"* ***yollu*** *çıkarsamaları hoyratça kullanmamak gerekiyor.*

3.2.3. Benzerlik İşlevli Ulaç Öbekleri ile Kurulan Sözdizimsel Yapılara Örnekler

3.2.3.1. –{cAsInA}

Derlemde –[casına] ve –[cesine] olmak üzere iki ayrı tarama yapılmıştır (derlemde bu biçimbirimler \wcasına$; \wcesine$ şeklinde taranmaktadır). Bu iki taramada toplam 5000 tümce incelenmiştir. 5000 tümcede –{rcAsInA}, -{ArcAsInA}, -{I^4rcAsInA}, -{mI^4şcAsInA}, -{AcAkmIşcAsInA}, -{(y)Iyormuşcasına}, -{(y)Iyorcasına}, -{mAmAcAsInA}, -{mAcAsInA}, -{mAzcAsInA} olarak dağılımları çıkarılmıştır. En çok kullanılan, 616 örnekle –{Ircacına} biçimbirimidir. Daha sonra 544 örnekle –{rcesine} gelmektedir. Bu biçimbirimler arasında en az görüneni ise toplam 9 örnekle -{AcAkmIşcAsInA}'dır. Aşağıdaki tabloda tarama sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 3. Benzerelik İşlevli Ulaçların Sayısal Görünümü

Biçimbirim	Kullanım Sayısı	Biçimbirim	Kullanım Sayısı
-[rcasına]	320	-[rcesine]	544
-[arcasına]	570	-[ercesine]	257
-[ırcasına]	616	-[ircesine]	168
-[mışcasına]	126	-[mişcesine]	66
-[acakmışcasına]	6	-[ecekmişcesine]	3
-[(y)Iyormuşcasına}	43	-	-
-{(y)Iyorcasına}	16	-	-
-[mamacasına]	115	-[memecesine]	20
-[macasına]	44	-[mecesine]	5
-[mazcasına]	19	-[mezcesine]	9

–{rcAsInA}

i. *Sevdiklerimize istediğimiz şeyleri verebilmek için, sabah yataktan **fırlarcasına** kalkmamızı sağlayacak bir sebebimiz olmalı.*

ii. *Kaldırımları ve yolları çınlamalı ışıltılarla doldurdu camlar, ünlü bir sirkin usta soytarısını **alkışlarcasına** şendir, kahkahalarımız katılıyordu seslerine kırılan camların.*

iii. *Öyle günler hatırlıyorum ki, merakımdan **çatlarcasına**, Caranba'nın mektupları ile yetinmez, TV seyriyle doymaz ve hemen telefona yapışarak şair dostuma sorar da sorardım.*

iv. *Ece Ayhan'ın, "Sen insanoğlunu öperek mi ele verirsin?" dizelerini **doğrularcasına** bu coğrafyanın her yanı şiirini, kendini ve yazılarını milliyetçiliği öperek ele veren şairlerle doluysa, yakında başımıza taş yerine gökten ve yerden şair yağacaksa, teoriyi ve pratiği, kavramları ve imgelerimizi başımıza toplayıp oturup düşünmeli.*

v. *Bileği üstte kalan üst kattaki komşu, arkadaşlarıyla birlikte zafer kutlaması yaparken, bileği bükülen alt kattaki komşu ise, kendini 23 Şubat sabahının ilk ışıklarından saklamak **istercesine** telaşlı bir kaçışla evine geldi, yatağına girdi.*

vi. *Ne koynundaki tülbenti çıkarabilir yani, ne eğilip o yaprak gibi titreyen elleriyle sinekleri kovabilir, ne dönüp n'olur şu işe bir çare bulun **dercesine** öteki kadınların gözlerine bakabilir, ne de*

kendini saniyeler geçtikçe büyüyen bu suçluluk duygusunun pençesinden kurtarabilir.

vii. *Çok derinlerdeki bir yeraltı suyunu* ***dinlercesine****, mezarların başında dikilmiş, oturmuş ya da diz çökmüşlerdi.*

viii. *O tek eldivenli kadın yüzünü başkalarından gizlememeyi bir bedel* ***ödercesine*** *kendine öğretebilmiş olmasına karşın, sanırım yüzünün kurtulan yanını gizlerken kavrulan elini gözünden uzak tutmak istemişti.*

-{ArcAsInA}

i. *Şimdi o da, altındaki kızakların üzerinde yükselmiş ve su üzerinde* ***kayarcasına*** *kendilerine doğru yavaş yavaş, ama sürekli olarak yaklaşmaya başlamıştı.*

ii. *Metinleri* ***yutarcasına*** *okumanın, ısrarla yazma ve yayınlamanın ne kadar önemli olduğunu kendi deneyiminden de biliyordu.*

iii. *Kocası da kızı da tatlıyı çok severlerdi, onları sevindirme özlemiyle yanıp tutuşan Zeynep adeta* ***koşarcasına*** *yürüyordu.*

iv. *Pencereleri kırarcasına, duvarları* ***yıkarcasına,*** *çınlar gibi o şehir havasından kaçmış; dalış takımlarını kuşanmış, sabahın erken saatlerinde, Zeytin Burnu'ndan, Kılıç Burnu'na ve Tütün Yarları'na doğru yüzmeye ve dalmaya başlamıştı.*

v. *Cemal Süreya, sekiz kartal ömrü bahşedilen Lokman Hekim'e nazire* ***yaparcasına*** *ömrünü kırlangıç ömrüne göre hesapladığı hâlde, bazı şairler ömürlerini uluslarının, devletlerinin, ırklarının yaşlarına göre hesaplıyorlarsa, şiirler ve diller uluslardan, devletlerden uzun sürdüğü hâlde kendilerini onlarla akran sayıyorlarsa, devlet kaç şair/şiir tut, diyerek oturup düşünmeli.*

vi. *Donmuş zaman kaldığı yerden devinimine devam etti ve tablonun üzerindeki tüm canlı renkler, isyan* ***edercesine*** *birden parladı.*

vii. *Bu bakımdan Laika bu tevazu dönemini çok kısa sürdürür, gerdanını ileri* ***itercesine*** *başını yukarı kaldırır ve bir gurur âbidesi gibi dudaklarına yerleştirdiği belirsiz bir tebessümle beklemeye başlardı.*

viii. *"Bu bırakıyor beni, kaçıyor." Kollarımı doladım beline, kendime çektim, alnından öptüm bir çocuğu* ***öpercesine*** *ve ve dalaşırcasına.*

ix. *Ama bu satırlara gelince sorumun yanıtını buldum: Eğer bir yazar, kısa bir araştırma yaparak bulabileceği bir gerçeği "rüyalarla, ilhamlarla bulmaya" çalışırsa; işte böyle okuyucuyla dalga* ***geçercesine*** *yaptığı saçma sapan yorumlarla tam bin sayfalık bir kitap yazabilir! Ve İsa Mesih için*

kullanılan "İnsanoğlu" değiminin Periklitos'un bozulmuş şekli olduğunu da elbette söyleyebilir!

x. *Seni Mine'lerin yanında bekliyorum, tamam mı?" diyerek banklara yöneldi ve Mine'nin dizlerinin dibine* ***çökercesine*** *oturdu.*

-{I⁴rcAsInA}

i. *Yüzsüzce haritasını süzdüğümü fark eden şapkalı bay, başını kaldırıp yaptığım bu şeyin hiç de nazikçe olmadığını* ***hatırlatırcasına*** *gözlerime baktı.*

ii. *Hava sıcaklığı dışarıda 30 derece civarında ve her gün öğleden sonra 1-2 saat bardaktan* ***boşanırcasına*** *yağmur yağıyor.*

iii. *Kendini* ***savunurcasına*** *ellerini uzatarak, "Benden bu kadar Serra," dedi.*

iv. *Pertev Bey yarım saatten beri kendi üzerine dönen sorgulayıcı bakışların altında* ***ezilircesine*** *perişanlığından "Ben göbek atma rezaletini bekliyordum" diyordu.*

v. *Gövdeden köken alan sülükler, bir desteğe sıkıca sarılabilme yeteneğinde olduğu gibi, bazı bitkilerde sülüklerin distal uçlarında "vantuz" denilen, yapışkan nitelikli bir sıvı salgılayan disk şeklinde yapılar bulunmakta ve desteğe adeta* ***demirlenmişcesine*** *tutunmaktadırlar.*

vi. *Sivas, has ismiyle anılan şehri tanımak için, hayatını karlar altında* ***sürdürürcesine*** *bembeyaz bir örtü altına gizlemiş ve birinci şehirde yalnızca ikamet eden ama asaletini münzevi bir biçimde, birbirine yaslanarak ayakta duran evlerde, ya da bir ısrarla kültürel aidiyetini kent şartlarının mahkûm kıldığı bir apartman katında sürdürmeye çalışan birinci şehri, tabii ve beşeri manzarasıyla tanımak gerekir.*

vii. *Balıkların, 16 ppm'lik bakır sülfat solüsyonunda hızlı ve bir birlerine* ***sürtünürcesine*** *hareket ettikleri, solungaç kapaklarının çok hızlı açılıp kapandığı, akvaryum camına çarpma hareketi yaptıkları ve 6.5 saat içinde ölmeye başladıkları gözlemlendi.*

-{mI⁴şcAsInA}

i. *İlk Kurşun Tepesi'nin eteklerine, bir eski tiyatronun basamaklarına* ***oturmuşcasına*** *yerleşmiş, bir karışçık da olsa bahçeciği, çiçeği, böceği, bir tanecik bile olsa ağacı olan, küçücük taraçası, en az iki penceresi deniz gören evlerin Ayvalık'ındayım.*

ii. *Onun dışında, akşam olup da mağaza kapandığında bu mağazaları birbirinden ayırt etmek çok zor, her şey fotokopiyle* ***çoğaltılmışcasına*** *aynı.*

iii. *Üzerimde uzun uzun yıkanıp **paklanmışcasına** tazelenmiş bir duygu olduğu halde, sanki bir yandan da gayretle yoğrulmuş gibi yorgun ve halsizdi.*

iv. *İkide birde çocuk başı gibi okşar, elini üzerinden geçirir avcunu koklar, başkalarına da aynı şeyi yapmaları için saksıyı büyük bir **ikrammışcasına** öne doğru iterdi.*

v. *Bazı temporal epileptik odaklarda, nöbet sırasında hasta, içinde bulunduğu ve bildiği bir ortama hiç **görmemişcesine** yabancılaşabilir veya hiç görmediği bir ortam hastaya tanıdık gelebilir; bu dismnezik nöbetler iktal bir fenomen olarak tek başına veya kompleks parsiyel nöbetlerin aurası olarak ortaya çıkabilir.*

vi. *Şöför bu çağlayan gibi gürüldeyen, ama devinimsiz erken yaz sabahı gibi sessiz olan ritmi **büyülenmişcesine** dinledi.*

vii. *Sanki başka bir gezegenden **gelmişcesine** yabancı ve yukarıdan bir edayla, yerel, fakir kentlilere tepeden bakılması ilginç bir kent geleneğidir.*

-{AcAkmIşcAsInA}

i. *Militanlar, sanki bir yıl sonrasında "özgürlük" **kazanılacakmışcasına** yetiştiriliyorlardı.*

ii. *Bilinmez gizemli bir kaynaktan aldığı güçle bilinçsizce koşuyor, kalbi göğsünü **yırtacakmışcasına** deli gibi çarpıyordu.*

iii. *Soluğunun yarısı tükenmiş, yüreği **duracakmışcasına** atışlarını azaltmıştı.*

iv. *Her mevsim buzlarla kaplı ovalara sürülmemek için kaçarken açılan, ölümün gelişiyle iri, yuvalarından **fırlayacakmışcasına** patlak patlak duran gözlerini…*

v. *Bitirim, arabasını oturduğu binanın önündeki kaldırımın kenarına çekerken, köşelerden bir yerden sanki Kenan **çıkagelecekmişcesine** heyecanlanmıştı.*

vi. *Nihayet genç kadın sırtüstü **devrilecekmişcesine** sarsılmaya başlıyor, romancı da ancak o zaman erkekliğini hissedebiliyor, roller kısa bir süre için bir ölçüde değişir gibi oluyor.*

vii. *Sanki bir esinti **gelecekmişcesine** uman bakışların dağılır bu…*

-{mAmAcAsInA}

i. *Gemi, mavi sulardan kopartılmış, küçültülmüş, renksiz bir cam şişenin içine bir daha hiç **çıkmamacasına** denizlerden, güneşten, balıklardan, yosunlardan uzağa koygun bir hüznün orta yerine hapsedilmiştir.*

ii. *Kaç yıl önce bir öykü kahramanına söylettiğim gibi kimi çok yurtsever yurttaşlarımız düşsel ve düşünsel evrenlerinde **durmamacasına** Orta Asya'yla Viyana arasında gidip geliyor,*

kendi yurtlarını, kendi çağlarını, hatta kendi dillerini bir araf gibi görüyorlar.

iii. *Herkes, adeta nefes bile* ***almamacasına,*** *tüm dikkatini Kadriye Hanım'a veriyor*

iv. *Artık geri* ***dönmemecesine*** *eve gidecek olmanın verdiği neşe, fener alma heyecanıyla birleşince bir çırpıda giyinivermiş, popüler şarkılardan birini mırıldanarak, ayakkabılarını bağlamaya başlamıştı Ferhat.*

v. *Her geçen gün karşılanması daha güçleşen su talebine cevap verebilmek 20-25 yıl sonra, tüm yeraltı kaynakları, bir daha geri* ***gelmemecesine*** *tüketilse bile, hiç mümkün olmayacak.*

vi. *Babasının her şeyden üstün tuttuğu onur duygusunun da tamir* ***edilmemecesine*** *ezileceğini düşünebiliyordu.*

vii. *Hafızasına hiç* ***silinmemecesine*** *kazılan dün geceki sinsin oyunu, korkusunu beter körüklemişti, Deli Bekir'in!..*

-{mAcAsInA}

i. *Frankfurt'ta bir konseri izlemeye arkadaş zoruyla gelen kibirli ve küstah ve sansın bir Alman, ayağında kalın çoraplar, üstünde dümdüz siyah bir entari, entariden daha kara bir çift kocaman göz, bir bağlama ile sahneye çıkan genç kadını gördüğünde, yanındakilere* ***duyurmacasına*** *sordu.*

ii. *Uyku mızıldanması sırasında Arap* ***korkutmacasına*** *başvuruldukça, parkın ortasındaki o siyah renkli heykelin eve doğru yaklaşıp başını pencereye dayadığı kâbusu çökerdi üstüme.*

iii. *Geride kalanlar kuluçkaya yatarlar ki binlerce on binlerce* ***çoğalmacasına!***

iv. *Hani anne sütünden yapılmış o heykeldir! Kendini yok* ***etmecesine,*** *açlık grevine yatmaktan öte silah yoktur mahpus damında.*

v. *Şenlendireyim dediklerin gitgide çömeldiler toprağa, hem de senden yüz* ***çevirmecesine,*** *iskânlarını iskât yaparcasına.*

vi. *Hem de dünya listelerine* ***girmecesine…***

vii. *Birbirine* ***eklemecesine*** *ağzında sigara.*

-{mAzcAsInA}

i. *Sesi bir burgu, ardı* ***alınmazcasına*** *çobanın kulaklarını burguluyor.*

ii. *Belli tanımlardan yola çıktığınız, sistematik bir fikrin, inancın ve dünya görüşünün militanı yahut inananı olduğunuz andan itibaren,* ***kaçınılmazcasına*** *"öteki" belirir.*

iii. *Başlangıçta* ***aldırmazcasına,*** *keyifle tırmanmaktadır.*

iv. *İnsanlığın bir yanılgısı olarak adlandırılan sosyalizmin, artık, geri* ***dönülmezcesine*** *öldüğünün propaganda edildiği günümüzde, aynı zamanda, 68 dünya dönemi ile ilgili bütün burjuva değerlendirmeler de bu eksene oturtuluyor.*

v. *Yüzünü az sonra olacakları görmek* ***istemezcesine*** *sola doğru çevirir, Mehmet de korkuyla yüzünü sağa çevirir.*

vi. *Modernliğin, ontoloji olarak belirlediği özü* ***değişmezcesine*** *ortaya koyduğu sanısına kapılmamak gerekmektedir.*

vii. *Hekim, gözlüklerini düzeltti, kendisinden bir baş yüksek dedektife, onun sevgisini* ***hissetmezcesine*** *diklendi: "Soracağınız soru neden bu olsun dedektif?"*

-{(y)Iyorcasına}

i. *Sabancı Cinayeti'nin sanığı Mustafa Duyar ise tatbikat sırasında, yıllar önce oynadığı bir filmden* ***bahsediyorcasına*** *heyecansızdı.*

ii. *Ancak benden yana oturanın, gerek tüpü tutuşu, gerekse fondöteni minik damlalar halinde yüzünün değişik yerlerine konduruşu onda, yeni ve zor bir örgü motifine* ***başlıyorcasına*** *bir dikkat yoğunlaşmasına neden oluyor sanki.*

iii. *Ve bakışlarını dışardaki geceden ayırmadan, aynı konuda* ***hayıflanıyorcasına*** *devam etti: "Adamcağızın ömür boyu çektiklerine baksana, ne anadan hayır görmüş, ne babadan, ne de ağbilerinden.*

iv. *Bacaklarındaki etle, kemik bıçakla* ***kesiliyorcasına*** *ayrılıyordu sanki.*

v. *Bir damlada* ***boğuluyorcasına*** *çatlıyor yüreğim.*

vi. *Havale tarih ve numarası şu. İsterseniz gidin oradan izleyin" deyiveriyor birden. En ufak bir sıkıntı ve taahhüt ezikliği duymaksızın... Her şey çok olağan* ***seyrediyorcasına...*** *İki ay evvel tarih ve numarayı alan ve camiasının bu konuda nasıl bir çalışma göstereceğini belirten sanki kendisi değilmiş gibi... Son derece pişkin, son derece açık ve son derece sade bir bürokrat görüntüsü içinde... Ne diyeceğimizi şaşırıyoruz.*

-{(y)Iyormuşcasına}

i. *Ülkenin gündemini işgal eden bir Türk-Yunan dostluğu, halkların yakınlaşması söylemi söz konusu olduğu için, sanki o*

anlamsız çatışmaların, diş bilemelerin, düşmanlıkların yok ettiği Anet'in intikamını almak ***istiyormuşcasına*** *bayrağı eline alıp, önden koşmak istediğini hissediyordum.*

ii. *Tüm bunlar* ***yetmiyormuşcasına,*** *şimdilerde bir de "doğa yürüyüşçüleri" ortaya çıktı: Sırtlarında 15-20 kiloluk yükleriyle dolaşıp duran; gördüklerini, ne olduğu çoğunlukla bilmeden, daha acısı öğrenmek çabasına da girmeden fotoğraflarını çeken ya da alabalık yahut mıhlama yemekten başkaca dertleri olmayan kentsoylu "garibanlar", geçip gittikleri ormanlarda ve yaylalarda nelerin olduğunun ayırdındalar mı acaba? Hiç sanmıyorum.*

iii. *Cafer-i Tayyar gibi ölüm üstüne gitmeli, geri bakmadan, ölüme tebessümle sanki ömür boyu onu* ***özlüyormuşcasına*** *bütün vehim zincirlerini parça parça ederek hür kuşlar gibi ölümün bağrına düşmeli ve ölümün göğsündeki gizli gülzare erip şehadet şerbetinin tadı dudaklardan hiçbir dem silinmeden dolaşmak cennet ufuklarını...*

iv. *Çizgileri ve dünya görüşleri birbirine yakın kanalların haber bültenlerinde, haberin sıralamasından kullanılan dile, aktarılan görüntüye kadar her unsur, tek bir haber merkezinden* ***yöneltiliyormuşcasına*** *ekrana yansıyor.*

v. *Ancak belli bir "olanaksızlık", sanki belli bir mantık ve ekonomi hazzı (özgürlük) erteleyerek, aynı zamanda kârlı bir geriye dönüşü olmayan bir kurban anlamında toptan bir yıkımı da* ***erteliyormuşcasına*** *buradaki sözcelerin peşini bırakmayacak.*

vi. *Karısının (Yoshine Kimura) götürdüğü göz doktoruna (Mark Ruffalo), "Sanki süt içinde* ***yüzüyormuşcasına****, bembeyaz, bulanık bir âlemdeyim" diyor.*

vii. *Geldiğimden beri her gün giydiğim tek kıyafetim olan eşofmanlarımı sanki takım elbise* ***giyiyormuşcasına*** *dikkatli ve özenli bir şekilde giydim.*

viii. *Fakat sanki beynimin bir bölümü yıllardır bu gidişi* ***planlıyormuşcasına*** *rahatlıkla ayrıntıları benim için hallediyor.*

SONUÇ

Bu çalışmada eşitlik ve benzerlik işlevleri sözdizimsel yapıda incelenmiştir.

İlk bölümde eşitlik ve benzerlik kavramları dilbilim, felsefe, sosyoloji, hukuk, mantık ve matematik alanlarında kısaca açıklanmıştır.

İkinci bölümde dilbilgisi kitapları taranarak eşitlik ve benzerlik işlevli yapılar tespit edilmiştir. Tespit edilen yapılar kendi içlerinde tasnif edilmiştir. Taranan dilbilgisi kitaplarından seçilen örneklere yer verilmiştir. Bu bölüm sonuna tespit edilen yapıların tümce ögelerindeki görünümleri de eklenmiştir.

Son bölümde ise tespit edilen yapılar Türkçe Ulusal Derlem'de taranmış ve her yapı için metin ve bu metinlerdeki görünme sayıları verilmiştir. TUD taranan sözcükler veya biçimbirimler için ilk 2500 tümceyi sıralamaktadır. Her yapı için verilen sonuçlar incelenip işlev tespiti yapılmış ve sayısal veriler çıkarılmıştır. Bu tümceler içerisinden seçilen örnekler çalışmaya eklenmiştir.

Bu çalışma sonucunda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Taranan dilbigisi kitaplarında eşitlik ve benzerlik işlevli 37 sözdizimsel yapı tespit edilmiştir. Bunların dağılımı şöyledir:

Tablo 4. Eşitlik ve Benzerlik İşlevli Sözdizimsel Yapıların Sayısal Dağılımı

	Bağlaçlar ile Kurulan Yapılar	İlgeçler ve İlgeç Öbekleri ile Kurulan Yapılar	Ulaç Öbekleri ile Kurulan Yapılar
Eşitlik İşlevli	11	1	-
Benzerlik İşlevli	5	18	1

2. Bağlaçlar ile kurulan eşitlik ve benzerlik işlevli 16 sözdizimsel yapı tespit edilmiştir. Eşitlik işlevli bağlaçların sayısı benzerlik işlevlilere göre daha fazladır.

   hem… hem (de)… bağlacının eşitlik işlevi ile kullanım sıklığı diğerlerine göre daha fazladır. *…olsun …olsun* bağlacının eşitlik işleviyle kullanım sıklığı ise diğerlerine göre düşüktür.

   nasıl ki… bağlacının derlemdeki taramasında ise sunulan 2500 örnekten sadece 29'unun benzerlik işleviyle kullanıldığı görülmüştür.

3. İlgeçler ve ilgeç öbekleri ile kurulan eşitlik ve benzerlik işlevli 19 sözdizimsel yapı tespit edilmiştir. Bunların 18'i benzerlik 1'i eşitlik işlevlidir

Benzerlik işleviyle en çok kullanılan ilgeçler *...+{Ø} misali, ...+{Ø} tür* ve *...+{Ø} türünden* ilgeçleridir.

4. Ulaç öbekleriyle kurulan sözdizimsel yapılara gelince, –{cAsInA} ile kurulan ulaç öbekleri benzerlik işlevi taşır. Derlemde –[casına] ve –[cesine] olmak üzere iki ayrı tarama yapılmış; ikisi için ayrı 2500 örnek tümce olmak üzere toplamda 5000 örnek tümce incelenmiştir. En çok kullanılan, 616 örnekle –[ırcacına] biçimbirimidir. Daha sonra 544 örnekle –[rcesine] gelmektedir. Bu biçimbirimler arasında en az görüneni ise 3 örnekle -[ecekmişcesine]'dir.

5. Tespit edilen bu yapılar çeşitli tümce ögelerinin içerisinde yer alır. Eşitlik ve benzerlik işlevli sözdizimsel yapıların tümcelerde en fazla belirteç tümleci olarak kullanıldığı görülmüştür.

KAYNAKÇA

1982 T.C. Anayasası.

Akarsu, B. (1975). *Felsefe Terimleri Sözlüğü.* TDK Yayınları, Ankara.

Akın, L. (2004). *"Türkiye Türkçesinde Bağlaçlar",* İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

Aksan, Y. et al. (2012). Construction of the Turkish National Corpus (TNC). In Proceedings of the Eight International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC 2012). İstanbul. Turkiye.
http://www.lrec-conf.org/proceedings/lrec2012/papers.html

Ashford, N. (2015). *Özgür Toplumun İlkeleri* (Çev: C. Madenci), Liberte Yayınları, Ankara.

Aslan, E. (2018). *"Sözcük Türünü Değiştiren Biçimbirimler".* E. Boz (Ed.), *Türkiye Türkçesi II Biçimbilgisi* içinde, Gazi Kitabevi, Ankara, ss.105-148.

Atabay, N., Özel, S. Ve Kutluk, İ. (2003). *Sözcük Türleri,* Papatya Yayıncılık, İstanbul.

Banguoğlu, T. (2015). *Türkçenin Grameri,* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Boz, E. (2018). *"Sözlükler İçin Yeni Bir Dilbilgisel Bilgi Önerisi: İlgeçlerin Atadıkları Biçimbirimler".* Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, S: 7/2, ss. 749-758.

Boz, E. (2015). *Türkiye Türkçesi Biçimsel ve Anlamsal İşlevli Biçimbilgisi (Tasnif Denemesi).* Gazi Kitabevi, Ankara.

Bozkurt, F. (1995). *Türkiye Türkçesi.* Cem Yayınları, İstanbul.

Cevizci, A. (1999). *Felsefe Sözlüğü.* Paradigma Yayınları, İstanbul.

Çotuksöken, Y. (1992). *Dil ve Edebiyat Terimleri Sözlüğü.* Cem Yayınevi, İstanbul.

Delice, İ. (2012). *Sözcük Türleri.* Asitan Yayınları, Sivas.

Dinçer Bahadır, Ş. (2019). *"İlgeçler".* E. Boz (Ed.), *Türkiye Türkçesi III Sözcük Türleri* içinde, Gazi Kitabevi, Ankara, ss. 215-250.

Doğan, N. (2014). *"Çok İşlevlilik Açısından Türkçe Edatların Söz Dizimsel ve Anlam Bilimsel Yapısı".* Dil Araştırmaları, S: 15, ss. 105-119.

Ediskun, H. (1999). *Türk Dilbilgisi.* Remzi Kitabevi, İstanbul.

Ergin, M. (2011). *Türk Dil Bilgisi.* Bayrak Yayınları, İstanbul.

Gencan, T.N. (1979). *Dilbilgisi.* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Gözler, K. (2000). *Türk Anayasa Hukuku.* Ekin Kitabevi, Bursa.

Hacıeminoğlu, N. (1992). *Türk Dilinde Edatlar.* MEB Yayınları, İstanbul.

Hançerlioğlu, O. (1985). *Felsefe Ansiklopedisi C.I.* Remzi Kitabevi, İstanbul.

Hançerlioğlu, O. (1985). *Felsefe Ansiklopedisi C.II.* Remzi Kitabevi, İstanbul.

İmer, K., Kocaman, A. ve Özsoy, A.S. (2011). *Dilbilim Sözlüğü.* Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul.

Karaağaç, G. (2009). *"Edat Üzerine Düşünceler".* Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi, S: 5, ss. 157-169.

Karaağaç, G. (2012). *Türkçenin Dil Bilgisi.* Akçağ Yayınları, Ankara.

Karahan, L. (2007). *"Sonra, Önce" Kelimelerinin Edat Kategorisi İçindeki Durumu.* Dil Araştırmaları, S. 1, ss. 39-48.

Karaoğlu, S. (2019). *"Bağlaçlar"* E. Boz (Ed.), *Türkiye Türkçesi III Sözcük Türleri* içinde, Gazi Kitabevi, Ankara, ss. 251-334.

Koç, N. (1996). *Yeni Dilbilgisi.* İnkılâp Kitabevi, İstanbul.

Korkmaz, Z. (1992). *Gramer Terimleri Sözlüğü.* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Korkmaz, Z. (2017). *Türkiye Türkçesi Şekil Bilgisi.* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Matematik Terimleri Sözlüğü. (2000). Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Öner, N. (1986). *Klasik Mantık.* Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara.

Sarraç, D. (1995). *"Türkiye Türkçesinde Çekim Edatları ve Çekim Edatı Olarak Kullanılan İsimler".* Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

Sebzecioğlu, T. (2017). *Dilbilim Kavramlarıyla Türkçe Dilbilgisi*. Kesit Yayınları, İstanbul.

Topaloğlu, A. (1989). *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü.* Ötüken Neşriyat, İstanbul.

Turner, B. (1997). *Eşitlik* (Çev. B.S. Şen). Dost Kitabevi, Ankara.

Türkçe Sözlük (2011). Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Ülken, H. Z (1969). *Sosyoloji Sözlüğü.* Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

Vardar, B., Güz, N., Huber, E., Senemoğlu, O., Öztokat, E.(1998). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. ABC Kitabevi, İstanbul.